

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Vankien kokemuksia perheleiritoiminnasta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella

Lehtinen, Katriina

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Vankien kokemuksia perheleiritoiminnasta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella

Lehtinen Katriina
Sosionomi koulutus,
rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2017

Katriina Lehtinen

Vankien kokemuksia perheleiritoiminnasta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella

Vuosi 2017 Sivumäärä 60

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää vankien kokemuksia perheleireistä sekä perheleirien vaikutuksista vankien itsensä kokemana. Opinnäytetyön tavoitteena on antaa vangin kokemukselle ääni, auttaa kehittämään vankiloissa tehtävää perhetyötä ja perheleirien suunnittelua sekä antaa tietoa rikosseuraamusalan ja sosiaalialan ammattilaisille vankien kokemuksista perheleireistä. Opinnäytetyöni tilaajana on Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen (LSRA) perhetyön tiimi. Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä toimivat vankiloiden perhekäytännöt, desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen, elämänkulkuteoria ja vertaistuki. Tämä opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena haastatellen teemahaastattelun avulla viittä vankia, jotka olivat osallistuneet yhdelle tai useammalle perheleirille Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella viimeisen vuoden aikana. Analysoin aineiston sisälönanalyysi menetelmää käyttäen.

Opinnäytetyöni keskeisimpänä tutkimustuloksena kävi ilmi, että tärkein perheleirille hakeutumisen syy oli halu viettää aikaa yhdessä perheen kanssa. Monella haastatellulla vangilla välit perheenjäseniin olivat parantuneet perheleirillä ja myös vankeusaikana yleensäkin. Tärkeimpänä perheleiriltä saatuna tuen ja avun muotona haastatellut vangit pitivät toisilta vangeilta saatua vertaistukea. Myös ohjaajilta ja perhetyöntekijöiltä saatu tuki oli tärkeää. Kehitysehdotuksena tuli esille, että kaikki haastatellut vangit toivoivat perheleirien olevan nykyistä pidempiä. Perheleirillä vankien ihmissuhteita ja hyvinvointia edistävinä asioina koettiin perhe-suhteiden parantuminen, avoimuuden lisääntyminen, uusien ystävien saaminen, voimavarojen lisääntyminen, mielen virkistyminen, isyyden vahvistuminen ja asioista puhuminen toisten kanssa. Tutkimustulokset antavat tietoa vankien kokemuksista perheleireistä ja tutkimustuloksia voidaan hyödyntää tältä osin perhetyön kehittämisessä.

Katriina Lehtinen

Prisoner's Experiences of Family Camps in Criminal Sanctions Region of Western Finland

Year	2017	Pages	60
------	------	-------	----

The purpose of this Bachelor's thesis is to research what kind of experiences prisoners have when attending family camps and the effects of family camps as experienced by the prisoners themselves. The aim of this thesis is to give a voice to the prisoners' experiences, to help to develop family work in prisons, to help the planning of family camps and to provide information to professionals in correctional services and social welfare about prisoners' experiences of family camps. The principal of this thesis is the family work team from the Criminal Sanctions Region of Western Finland. The theoretical framework of this thesis consists of family practices in prisons, desistance, turning points in life as well as peer support. This thesis was carried out using qualitative research from a theme interview in which five prisoners who had participated in one or more family camps in Criminal Sanctions Region of Western Finland during last year were interviewed. The data was analysed by using content analysis.

The main finding of this thesis was that the most important reason the prisoners wanted to participate in family camps was the desire to spend time with their family members. Many of the prisoners who were interviewed told that their relationships with their family members were improved during the family camps and also during the prison terms in general. The most important form of support and help was the peer support from other prisoners. Also the support from mentors and family workers was important. A developmental proposal which can be observed was that all the interviewed prisoners hoped that family camps will last longer in the future than at present. The prisoners expressed that during the family camp things that supported their relationships and their own well-being were improvement of family circumstances, increase in openness, getting new friends, increased mental and psychological resources, being strengthened in fatherhood and sharing matters with others. The results provide information about the experiences prisoners have when attending family camps and the results can be used for this part in the development of family work.

Keywords: Prisoners, Relatives of the prisoners, Family camps, Family work

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Perheleiritoiminta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella.....	8
3	Opinnäytetyön yhteiskunnalliset lähtökohdat	9
3.1	Vankien lasten asema sekä tilastollinen määrä.....	10
3.2	Normaalisuuden periaate, tapaamisoikeus ja vangin tapaamiset	11
3.3	Kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö	13
3.4	Ihmisoikeudet ja lasten oikeudet	14
3.5	Perhetyön orientaatiot.....	14
4	Teoreettinen viitekehys.....	15
4.1	Vankiloiden perhekäytännöt	16
4.2	Desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen	18
4.3	Elämäkulkuteoria	19
4.4	Vertaistuki.....	20
5	Tutkimusasetelma	21
5.1	Tutkimustavoitteet ja -kysymykset	21
5.2	Tutkimuksen toteutus	22
5.3	Tutkimusmenetelmän valinta	24
5.4	Tutkimuksen kohderyhmä	25
5.5	Aineiston keruu ja analyysi.....	25
5.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	26
6	Tulokset.....	27
6.1	Kokemukset perheleiristä tiedottamisesta	27
6.2	Kokemukset perheleirille hakeutumisesta	28
6.3	Kokemukset perheleiristä.....	29
6.4	Vankien perhesuhteet ja niiden tukeminen	33
6.5	Perheleirin vaikutukset vankien ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin.....	34
6.6	Vankien toiveet tulevaisuuden perheleireistä	36
7	Johtopäätökset	38
7.1	Yhdessäolo perheenjäsenten kanssa oli tärkeimpiä asioita.....	39
7.2	Normaalisuuden periaatteen toteutuminen, epämiellyttävät kokemukset ja täyttyneet odotukset	39
7.3	Perheleirillä oli vaikutusta vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin.....	42
8	Pohdinta	46
8.1	Oman ammatillisen toiminnan reflektointi	46
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	48
8.3	Tutkimuksen hyödyllisyys ja kehitysehdotukset	50
	Lähteet	51

Taulukot	54
Liitteet.....	58

1 Johdanto

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen (LSRA) perhetyön tiimi tilasi kouluttamme opinnäytetyön alueen perheleiritoiminnasta. Perhetyön tiimin tavoitteena on edistää Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloissa tehtävän perhetyön kehittämistä. Tiimin tarkoituksena on yhtenäistää perhetyöhön liittyviä käytäntöjä ja laajentaa hyväksi havaittuja toimintoja ja käytäntöjä leviämään alueen laitoksissa. Yhtenäisiä käytäntöjä olisi hyvä pyrkiä saamaan käytäntöön ainakin alueellisesti. Opinnäytetyö liittyy Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella tehtävän perhetyön kehittämistyöhön.

Vankien suhteet läheisiin kärsivät väistämättä vapaudenmenetyksen myötä. Vangin vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on kuitenkin pyrittävä ehkäisemään. Viranomaisten tulisi pyrkiä tukemaan vangin yhteydenpitoa niin, että vangin yhteydet läheisiin säilyisivät. Perhetyö on osa vankilan kuntouttavaa toimintaa. Perhesuhteet, jotka tukevat vangin kuntoutumista ovat tärkeitä ajatellen rangaistuksen tavoitteita. (Portti Vapauteen 2011a.) Onnistunut perhetyö voi vaikuttaa positiivisesti vangin sijoittumiseen yhteiskunnassa vankilasta vapautumisen vaiheessa sekä vähentää rikosten uusimisen riskiä.

Valitsin tämän opinnäytetyön aiheen useiden perhetyöhön liittyvien aiheiden joukosta, koska perheleiritoiminta kuulosti mielenkiintoiselta ja selkeältä aiheelta ja halusin tehdä laadullisen tutkimuksen haastatteleamalla vankeja. Olin tutustunut aikaisemmissa opiskeluun liittyvissä tehtävissäni desistanssiin eli rikoksista irrottautumiseen vaikuttaviin asioihin ja laadullisen tutkimuksen kurssilla tutkimme avioliiton vaikutusta desistanssiin. Siksi perheleiritoiminnan tutkiminen vaikutti mielestäni luontevalta ja kiinnostavalta aiheelta. Tutustuin perhetyön eri muotoihin myös toisen harjoittelujaksoni aikana Jokivarren Pienryhmäkodissa. Länsi-Suomen rikosseuraamusalue vaikutti mielenkiintoiselta, koska haluaisin tulevaisuudessa työskennellä juuri tämän alueen työpaikassa ja olla kehittämässä tällä alueella tehtävää työtä.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vankien kokemuksia perheleireistä sekä perheleirien vaikutuksista vankien itsensä kokemana. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa vangin kokemukselle ääni, auttaa kehittämään vankiloissa tehtävää perhetyötä ja perheleirien suunnittelua sekä antaa tietoa rikosseuraamusalan ja sosiaalialan ammattilaisille vankien kokemuksista perheleireistä. Haastattelin opinnäytetyötäni varten viittä vankia Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Haastateltavat olivat iältään 25-45 vuotiaita. He olivat kaikki osallistuneet Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella järjestettävälle perheleirille viimeisen vuoden aikana.

2 Perheleiritoiminta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella

Suomi on jaettu kolmeen rikosseuraamusalueeseen, jotka ovat: Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, Länsi-Suomen rikosseuraamusalue ja Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen kuuluu kahdeksan vankilaa ja viisi yhdyskuntaseuraamustoimistoa toimipaikkoineen. Alueeseen kuuluvat vankilat ovat Hämeenlinnan, Kylmäkosken, Käyrän, Satakunnan, Turun, Vaasan, Vanajan ja Vilppulan vankilat. Alueeseen kuuluvat yhdyskuntaseuraamustoimistot ovat Hämeen, Porin, Tampereen, Turun ja Vaasan yhdyskuntaseuraamustoimistot. Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistoon kuuluvat Hämeenlinnan ja Lahden toimipaikat. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskus sijaitsee Tampereella ja arviointikeskus sijaitsee Turussa. (Rikosseuraamuslaitos 2016a & Rikosseuraamuslaitos 2016b.)

Perhettä on lähes mahdotonta määritellä yksiselitteisesti, koska käsitteenä perhe on sekä kulttuurisidonnainen että aika- ja paikkasidonnainen. Perhe voi muodostua esimerkiksi isästä, äidistä ja lapsista, mutta on olemassa myös mm. lapsettomia pareja, avopareja, yksinhuoltaja perheitä, uusioperheitä, suurperheitä, joka sisältää isovanhemmat ja ns. sateenkaariperheitä, eli homoseksuaaleja, joilla voi olla lapsia edellisistä suhteista. Perhe käsitys on tänään erilainen kuin esimerkiksi muutama vuosikymmen aikaisemmin. Eri ryhmät ja eri yksilöt voivat määritellä sanan perhe eri tavoin. Kulttuurisidonnaisuus näkyy esimerkiksi siinä, että eteläisen Euroopan kulttuureissa perhe käsitetään huomattavasti suurempana yksikkönä kuin Pohjoismaissa. Eteläeurooppalaiseen perheeseen kuuluu usein isovanhemmat ja joskus esimerkiksi tätejä ja setiä ja jopa naapureita, kun taas Pohjoismaissa perhe käsitetään usein vain naisen ja miehen välisenä suhteena ja heidän jälkikasvunaan. Kirjassa ”Perhe muurin toisella puolella” perhe on määritelty mm. joukoksi ihmisiä, jonka jäsenet ovat sitoutuneet huolehtimaan toistensa henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista. Perhe voidaan myös määritellä ihmiseksi, jotka asuvat yhdessä ja tuntevat vahvaa yhteenkuuluvuutta. Perheen tehtävät muuttuvat eri elämänvaiheiden mukaan. Perhevaiheita voivat olla esimerkiksi lapseton aviopari, nuori lapsiperhe, aikuistuvia lapsia sisältävä lapsiperhe, perhe josta lapset ovat irtautumassa ja perhe, josta lapset ovat jo irtautuneet. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 15-16.)

Vangin omainen voi olla esimerkiksi lapsi, sisarus, vanhempi, isovanhempi tai puoliso. Vankeja ja heidän omaisiaan tukevaa toimintaa järjestävät mm. Punainen risti, KRIS, Sylvia-puhelin, Kriminaalihuollon tukisäätiö (KRITS), Silta-valmennusyhdistys, Setlementti Tampere ry ja Vankien Omaiset (VAO) ry. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 35-36 & Nieminen 2016.) Esimerkiksi Tampereella on toiminut Kopista kotiin -projekti, joka on Emma & Elias-avustusohjelman osahanke, ja sen tarkoituksena on rakentaa KRIS:lle oma vertaistukeen perustuva perhetyön malli. Projektin tavoitteena on huomioida entistä paremmin vapautuvan vangin tai jo aikaisemmin vapautuneen läheissuhteita ja tarjota vertaistukea läheissuhteisiin liittyen. (KRIS ry 2016.) KRITS:n Ehjä perhe-toiminnan tarkoituksena on edistää rangaistukseen tuomittujen vankien vanhemmuutta sekä vähentää vanhemman rangaistuksesta lapsille

aiheutuvia haittoja (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2016). Settlementti Tampere ry on monialainen sosiaalialan toimija, jonka työmuodot ulottuvat laajasti yhteiskunnan eri osa-alueille. Sen tarkoituksena on tukea ja edistää ihmisten hyvinvointia, yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. (Settlementti Tampere ry 2017.)

Perheleirit ovat osa vankilassa tapahtuvaa perhekuntoutusta. Aika vankilassa muuttaa perheen normaalitilannetta ja toimintaa monella tavalla. Perheenjäsen, isä tai äiti, ei voi enää osallistua samalla tavalla arjen pyörittämiseen kuin aikaisemmin vapaana ollessaan. Perheleiri tarjoaa perheelle yhden mahdollisuuden olla yhdessä vankeusrangaistuksen aikana. Perheleirin osallistujille leiri voi olla ensimmäinen mahdollisuus tavata omaa perhettä pitempiaikaisesti ja toisille se voi olla jatkotyöskentelymahdollisuus jo aikaisemmin alkaneelle perhetyölle. Erityyppisiä perheleirejä ovat esimerkiksi isä-lapsileirit, perheleirit ja parisuhdeleirit. Perheleirejä järjestävät vankilat omana toimintanaan ja eräät järjestöt kuten esimerkiksi KRITS. Vankilat kustantavat ylläpidon leirin ajan koko perheelle. Perheleirien ohjelma voi olla hyvin monipuolinen. Leirin ohjelma voi olla esimerkiksi vapaa-ajan viettoon ja yhdessäoloon painottuva, tai toisaalta ohjelma voi painottua enemmän esimerkiksi vanhemmuuden ja parisuhteen hoitamiseen. (Sassi & Huhtimo 2006, 25 & Nieminen 2016.)

Suomen perustuslakiin sisältyvät perusoikeudet ja kansainvälisiin sopimuksiin sisältyvät ihmisoikeudet ovat vaikuttaneet vankeuslain sisältöön. Pääsääntönä on, että vankien perus- ja ihmisoikeuksia rajoitetaan vain silloin, jos siihen on hyväksyttävä yhteiskunnallinen tarve. Ihmisoikeussopimuksissa esimerkiksi lapsen etu (Lapsen oikeuksien yleissopimus, YK 1991), ja perhe-elämä (EIS, 1990) ovat korostetusti suojattuja oikeushyviä. Suomen perustuslaissa ei ole erikseen mainittu perhe-elämän suojaa, mutta sen on katsottu sisältyvän yksityiselämän suojaan (10§). (Myhrberg 2012, 39.) Vankien sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja perhe-elämän edistäminen korostuvat Euroopan ihmisoikeussopimuksen (8.artikla) ja Suomen perustuslain (PL 10§) yksityiselämää ja perhe-elämän suojaa koskevissa säännöksissä ja vankeuslain tavoitteissa. Vankien tapaamisoikeus on tärkeä keino tämän tavoitteen saavuttamiseksi. (Myhrberg 2012, 110.)

3 Opinnäytetyön yhteiskunnalliset lähtökohdat

Käsittelen tässä luvussa vankien lasten asemaa vankilassa sekä vankilan ulkopuolella sekä vankien lasten tilastollista määrää. Käsittelen tässä luvussa myös normaalisuuden periaatetta, vankien tapaamisoikeutta ja tapaamisia, kansainvälisiä sopimuksia ja lainsäädäntöä, ihmisoikeuksia sekä lasten oikeuksia. Viimeisenä kappaleena tässä luvussa on perhetyö orientaatiot, joka kertoo rikosseuraamuslaitoksen perhetyöstä.

3.1 Vankien lasten asema sekä tilastollinen määrä

Lapsi kohtaa yhteiskunnan yleensä ensimmäisen kerran oman perheensä piirissä. Perheessä vallitsevat suhteet ovat lapsen ensimmäisiä ihmissuhteita ja näistä muodostuu läpi elämän säilyviä sosiaalisia vaikutelmia. Perhe välittää esimerkiksi tapoja ja käytäntöjä, eettisiä sääntöjä, arvostuksia, normeja ja roolimalleja. Näiden avulla perhe jäsentää lapsen yhteiskuntaan. Se, kuinka hyvin perhe onnistuu tässä tehtävässään, riippuu kahdesta perusedellytyksestä. Nämä perusedellytykset ovat vakaa tunne-elämä ja vakaa talous. (Joensuu 2000, 5.)

Lapsilla on aina oikeus erityiseen suojeluun. Lapsen tilanne tulee aina selvittää, kun vanhempi on suorittamassa vapausrangaistusta tai on tutkintavankeudessa. Lastensuojeluilmoitus on tehtävä aina, jos perheiden ja lasten kanssa toimiville viranomaisille nousee huoli lapsen kasvun tai kehityksen vaarantumisesta tai lapsen arjen sujuvuudesta. Lastensuojelun tehtävänä on ensisijaisena tuen muotona vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään sekä lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen. Perinteisempi lapsen suojelutehtävä tarkoittaa lapsen oikeuksien turvaamista kaikissa tilanteissa. (Portti vapauteen 2011b.) Lapselta ei kannata salata vanhemman vankeutta, koska lapsen etu on se, että hänen kanssaan keskustellaan häntä itseään koskevista asioista lapsen ikätasoon sopivalla tavalla. Salailusta voi olla lapselle haittaa, koska lapset ovat usein herkkiä arvaamaan, että jotain on vialla perheessä, mutta lapsi ei tiedä, mikä ongelman aiheuttaa. Lapset myös syyllistävät herkästi itseään, joten heille pitää kertoa, ettei vanhemman vankeus ole heidän syytään.

Portti vapauteen internet sivustolla on kerrottu eurooppalaisesta COPING (Children on Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health)-tutkimuksesta. Se on ensimmäinen laaja eurooppalainen tutkimus vankien lapsista. Tutkimuksen mukaan vangittujen vanhempien lapsilla on yleisesti lisääntynyt riski mielenterveyden ongelmiin. Monilla vangittujen lapsilla on selviä vaikeuksia tunteissa, keskittymiskyvyssä, käyttäytymisessä tai suhteissa muihin saman ikäisiin. Jotkut kärsivät myös painajaisista, surusta, eroahdistuksesta ja huonosta itseluottamuksesta. Vangittujen vanhempien lapsilla on myös lisääntynyt riski epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Haittavaikutuksia voidaan kuitenkin ehkäistä tuella. On tärkeää, että lapsi saa apua oikeaan aikaan. Ratkaiseva asia voi olla esimerkiksi se, että lapsi saa käydä tapaamassa vanhempaansa heti pidätyksen jälkeen, jotta hänen kykynsä sietää tilannetta vahvistuu ja hän voi käsitellä tilannetta. Ulkopuolinen apu ja tuki ovat usein myös tarpeen erityisesti heti pidätyksen jälkeen sekä heti vapautumisen jälkeen.

Vankien läheisten määrää on selvitetty Suomessa vuonna 2011. Tällöin arvioitiin, että vankeus koskettaa jopa 55 000 ihmistä päivittäin. Näistä 12 500 oli lapsia. Tällä hetkellä vanhemman vankeuden kokeneiden lasten määrä voi olla jopa 35 000-40 000 lapsen luokkaa. Euroopassa arvioidaan vankien lapsia olevan lähes miljoona. (Portti vapauteen 2015.)

Suomessa vanhempi voi myös ottaa lapsensa mukaan vankilaan ja huolehtia lapsensa hoidosta siellä. Vankilajakson alkaessa lapsen tulee olla alle 2-vuotias. Perheosaston yksiköt ovat vankiloiden tiloissa ja valvonnassa, mutta Kanta-Hämeen perhetyö ry vastaa yksiköiden sisäisestä toiminnasta. Perheosastot toimivat THL:n (Terveystieteiden tutkimuskeskus) alaisuudessa. Suomessa vankilan perheosastot toimivat Hämeenlinnan vankilassa, jossa on tutkintavangeille tarkoitettu osasto sekä Vanajan avovankilassa, joka on tarkoitettu tuomion saaneille vangeille. Lapsen sijoittamisesta perheosastolle päättää vangin kotikunnan lastensuojelu. Päättös lapsen sijoittamisesta perheosastolle tulee olla lapsen edun mukaista. (Kanta-Hämeen perhetyö ry.) Vanajan vankilan Vanajan osastolla toimii 10 paikkainen perheosasto, joka on perustettu vuonna 2010. Hämeenlinnan vankilassa puolestaan on kolmipaikkainen osasto tutkintavangeille. (Kanta-Hämeen perhetyö ry esite & Rikosseuraamuslaitos 2017a.)

3.2 Normaalisuuden periaate, tapaamisoikeus ja vangin tapaamiset

Normaalisuuden periaate merkitsee sitä, että rangaistus on pantava täytäntöön siten, ettei se tarpeettomasti vaikeuta vaan mahdollisuuksien mukaan edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja on mahdollisuuksien mukaan ehkäistävä. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 26.) Vankeuslakiin sisältyvä normaalisuusperiaate edellyttää, että vankilan olot pitää järjestää niin paljon kuin mahdollista vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja. Yhteiskunnassa tapahtuva kehitys on otettava huomioon vankilassa järjestettävissä toiminnoissa. Vankiloissa järjestetään esimerkiksi laajaa koulutusta yhteistyössä ulkopuolisten oppilaitosten kanssa normaalisuusperiaatteen mukaisesti. Ammattityössä pyritään normaalisuuteen tuotantotapojen, työolojen ja työmenetelmien suhteen. Jos normaalisuusperiaatteet toteutuvat, tulisi myös perusoikeuksien toteutua. Tutkimuksessa, joka perustui eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ja oikeusministeriön vankeinhoito-osaston vankien kanteluihin antamiin ratkaisuihin vuosina 1996-2000 ongelmia aiheuttivat yhteydenpidon vaikeutuminen läheisiin, vankien välinen väkivalta, asioiden hidas käsittely, tehtyjen päätösten puutteellinen perustelu ja rajoitettu muutoksenhakumahdollisuus. (Myhrberg 2012, 30.)

Rikosseuraamuslaitoksen määräyksessä (15/004/2010) on annettu säännökset tapaamisten toteuttamisesta. Määräyksessä korostetaan sitä, että jos vangilla ei ole mahdollisuutta poistumislupiin, on huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata perhettään vankilan järjestämässä tapaamisissa. Määräyksen mukaan vankiloilla on kuitenkin mahdollisuus rajoittaa tapaajien määrää. Rajoittaminen ei kuitenkaan voi koskea vangin lähiomaisia tai muita läheisiä. Lähiomaisilla tarkoitetaan tässä yhteydessä vangin aviopuolisoa, lapsia, vanhempia ja sisarusia ja muulla läheisellä vangin avopuolisoa tai muuta henkilöä, jonka kanssa tuomittu on asunut pysyvästi ennen vankilaan tuloaan. Rajoittaminen ei myöskään koske vangin asiamiehenä toimivaa asianajajaa, oikeudenkäyntiasiamiestä tai -avustajaa. (Myhrberg 2012, 111.)

Lupa valvomattomaan tapaamiseen voidaan myöntää vangin ja tämän lähiomaisen, muun läheisen tai asiamiehen tapaamiseen. Vangin ja hänen asianajajansa, muun asiamiehen tai viranomaisen tapaamiset järjestetään yleensä virka-aikana. Lupa valvomattomaan tapaamiseen voidaan myöntää myös vangin ja muun henkilön tapaamiseen, jos siihen on erityinen syy. Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että kysymyksessä on vangille läheinen henkilö, kuten vangin lapsuuden ystävä tai entinen aviopuoliso. Edellytyksenä valvomattoman tapaamisen myöntämiseen on se, että tapaaminen on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta perustellusta syystä. Tapaamisen pitää olla myös järjestettävissä siten, että siitä ei koidu haittaa vankilan toiminnalle tai järjestykselle. Valvomattoman tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että vanki suostuu pistokokeena tapahtuvaan päihdevalvontaan. Tämä tarkoittaa sitä, että vankia voidaan ennen tai jälkeen valvomattoman tapaamisen vaatia suorittamaan puhalluskoe tai antamaan sylki- tai virtsanäyte. Vangin ja valvontaviranomaisen tai asiamiehen tapaamisen ehdoksi ei tätä vaatimusta kuitenkaan voi asettaa. Tapaamisen jälkeen vangille voidaan suorittaa henkilöntarkastus tai häntä voidaan velvoittaa vaihtamaan vaatteensa. (Myhrberg 2012, 113-114.)

Suljetussa vankilassa vangille voidaan myöntää myös lupa lapsen tapaamiseen siihen soveltuvassa tilassa, jos lapsi on alle 15-vuotias, ja jos tapaaminen on tarpeellista vangin ja hänen lapsensa yhteyksien ylläpitämiseksi eikä tapaaminen ole lapsen edun vastaista (Vankeuslaki 767/2005, 5§). Vankeuslain mukaan vangilla on myös oikeus tavata vieraita sopivan valvonnan alaisena. Tapaamisajat vaihtelevat eri vankiloiden välillä. Tapaamisia voidaan järjestää niin usein kuin mahdollista, mutta niiden ei tule haitata vankilan järjestystä ja toimintaa. Jokaisen vankilan järjestyssäännöstä löytyy tarkemmin vankilan tapaamisajat, tapaamisiin liittyvät ehdot ja menettelytavat varattaessa tapaamisia. (Myhrberg 2012, 110-111.) Tapaaminen voidaan järjestää myös erityisen valvotuissa olosuhteissa. Tällaisilla olosuhteilla tarkoitetaan sitä, että tapaaminen järjestetään tilassa, jossa vangin ja tapaaajan välillä on lasinen tai muovinen väliseinä, tai muita vastaavia esteitä. Erityisvalvottua tapaamista voidaan valvoa myös läsnä olemalla. Erityisvalvotulla tapaamisella voidaan estää esimerkiksi luvattomien aineiden tai esineiden luovutus. (Myhrberg 2012, 116.)

Tapaamiskielto tarkoittaa tapaamisoikeuden rajoitusta, joka voidaan antaa vankilassa vierailleelle henkilölle, mutta ei kuitenkaan vangin lähiomaiselle, muulle läheiselle tai vangin asiamiehelle. Rajoitus voi sisältää kiellon tavata tiettyä vankia tai vankeja, tai kiellon tulla tiettyyn vankilaan tai vankiloihin. Tapaamiskieltoa ei voi antaa silloin, jos tapaaminen voidaan järjestää erityisen valvotuissa olosuhteissa vankilan järjestystä vaarantamatta. Tapaamiskielto voidaan antaa kerrallaan enintään kuuden kuukauden pituisena. Tapaamiskielto voidaan antaa vain silloin, jos tapaaaja on kuljettanut tai yrittänyt tuoda kiellettyjä aineita tai esineitä

vankilaan tai jos tapaaja on vaarantanut turvallisuutta tai häirinnyt vakavasti vankilan järjestyttä. Päätös tapaamiskiellosta täytyy tehdä kirjallisesti. Tapaajaa ja vankia on mahdollisuuksien mukaan kuultava ennen tapaamiskiellon antamista. (Myhrberg 2012, 117-118.)

Poistumislupia ovat poistumislupa rangaistusajan perusteella, poistumislupa tärkeästä syystä, poistumislupa erittäin tärkeästä syystä ja lupa poistua saatettuna. Poistumisluvan tarkoituksena on tukea vangin yhteyksien säilymistä omaisiin ja muihin läheisiin, auttaa sijoittumista yhteiskuntaan ja vähentää muita vapaudenmenetyksestä aiheutuvia haittoja. Poistumislupa rangaistusajan perusteella tarkoittaa, että vanki on vankilan ulkopuolella ilman henkilökunnan välitöntä valvontaa. Lupa myönnetään vangin hakemuksesta. Poistumisluvan myöntämisen edellytyksiä ovat vangin sitoutuminen pistokokeen omaiseen päihitteettömyyden valvontaan ja muuhun luvan ehtojen noudattamisen kannalta tarpeelliseen valvontaan ja se, että luvan myöntäminen edistää rangaistusajan suunnitelman toteutumista ja että vangin rangaistuskaisesta käyttäytymisestä sekä hänen henkilöstään ja rikollisuudestaan saatujen tietojen mukaan luvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä. Poistumisluvan sitomisella rangaistusajan suunnitelmaan tavoitellaan vangin motivointia noudattamaan rangaistusajan suunnitelmaa.

Poistumislupa tärkeästä syystä ei ole sidoksissa rangaistusajan suunnitelmaan eikä vankilassaoloajan pituuteen. Tärkeänä syynä voidaan pitää esimerkiksi vangin perheeseen, toimeentuloon, terveydenhuoltoon tai koulutus-, työ-, tai asuntoasioiden hoitamiseen liittyvää syytä. Tärkeä syy voi olla esimerkiksi työhaastattelu tai oppilaitoksen pääsykokeet. Poistumisluvan myöntäminen on mahdollista myös erittäin tärkeästä syystä, jonka perusteena on jokin inhimillinen syy kuten vangin lähiomaisen tai muun läheisen vakava sairastuminen, joutuminen vakavaan onnettomuuteen tai hautajaiset. Lupa poistua saatettuna tai tarpeellisen valvonnan alaisena voidaan myöntää esimerkiksi ulkopuoliseen tilaisuuteen osallistumista varten. Tämä lupa ei ole myöskään sidottu vankilassaoloajan pituuteen tai rangaistusajan suunnitelmaan. Lupa voidaan myöntää useammalle vangille kerrallaan ulkopuoliseen tilaisuuteen osallistumista varten. Luvan enimmäispituus on puoli vuorokautta ja sen valvonta on yleensä henkilökunnan läsnäoloon perustuvaa valvontaa. (Myhrberg 2012, 120-127.)

3.3 Kansainväliset sopimukset ja lainsäädäntö

Vankeihin ja heidän perheisiinsä ja heidän kohtelemiseensa liittyviä kansainvälisiä sopimuksia ovat mm. ihmisoikeudet, joita säädetään Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien julistuksella 10.12.1948 ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksella sekä lastenoikeudet, joiden suojelemiseen pyritään Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien julistuksella 20.11.1959 sekä YK:n 20.11.1989 hyväksymällä Lapsen oikeuksien yleissopimuksella. Ihmisoikeudet ovat samat maailman kaikille ihmisille. Lapsille kuuluvat myös samat ihmisoikeudet kuin aikuisille. (Perhe muurin toisella puolella 2003, 21-23.)

3.4 Ihmisoikeudet ja lasten oikeudet

Ihmisoikeudet ovat universaaleja eli yhteisiä maailman kaikille ihmisille ja ne kieltävät kaiken syrjinnän. Yleisyys, luovuttamattomuus ja perustavanlaatuisuus ovat ihmisoikeuksien keskeisiä tunnusmerkkejä. Luovuttamattomuus merkitsee, että ihmisoikeudet kuuluvat ihmiselle hänen ihmisyytensä perusteella, eikä niitä voida poistaa häneltä. Perustavanlaatuisuus merkitsee, että vain tärkeitä oikeuksia pidetään ihmisoikeuksina. Oikeus perhe- ja yksityiselämään on ihmisoikeus, joka sisältää esimerkiksi kunnian suojan, tietosuojan, oikeuden seksuaaliseen identiteettiin sekä kirje- ja puhelinsalaisuuden. Perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan (12 artikla). (Perhe muurin toisella puolella 2003, 21.)

Yhdistyneiden kansakuntien Lapsen oikeuksien julistuksen 20.11.1959 mukaan lapsen tulee saada nauttia erityistä suojelua ja hänelle tulee lainsäädännöllä tai muulla tavoin suoda edellytykset ruumiillisesti, henkisesti, moraalisesti, sielullisesti ja sosiaalisesti terveeseen ja normaaliin kehitykseen vapaissa ja ihmisarvon mukaisissa oloissa. (Periaate 2) YK:n 20.11.1989 hyväksymän Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella on samat ihmisoikeudet kuin täysi-ikäisellä henkilöllä. Lasta on henkilökohtaisesti kuultava päätettäessä hänen asioistaan. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti (12 artikla). Lasta ei tule erottaa vanhemmistaan heidän tahtonsa vastaisesti paitsi, jos viranomaiset toteavat soveltuvien lakien ja menettelytapojen mukaisesti sen olevan lapsen edun mukaista. Tällainen päätös voi olla tarpeellinen esimerkiksi, jos vanhemmat laiminlyövät tai pahoinpitelivät lasta. Jos lapsi asuu erossa vanhemmistaan tai vanhemmistaan, hänellä on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja yhteyksiä säännöllisesti kumpaankin vanhempaansa, paitsi siinä tapauksessa, jos se on selvästi lapsen edun vastaista. Jos ero johtuu esimerkiksi lapsen vanhemman vangitsemisesta, sopimusvaltion on pyynnöstä annettava lapselle tai muulle perheenjäsenelle tiedot poissa olevan perheenjäsenen olinpaikasta, paitsi jos tiedon antaminen voi vahingoittaa lapsen hyvinvointia (9 artikla). (Perhe muurin toisella puolella 2003, 22-23.)

3.5 Perhetyön orientaatiot

Kaikissa Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä tulee tehdä perhetyötä. Perhetyön eri toimintamuodot, organisointi ja tavoitteet vaihtelevat kuitenkin paljon eri alueilla ja vankiloissa. Tämän vuoksi vankiloissa tehtävän perhetyön tarkka määrittely on haasteellista. Rikosseuraamuslaitoksessa perhetyö on yhteydenpidon mahdollistamista, kasvatustehtävässä tukemista, vanhemmuuden arviointia, yhteistyötä siviilitoimijoiden kanssa, keskusteluavun antamista sekä valmiuksien parantamista ja tukemista arjen toiminnoissa. Lapsi-vanhempi suhteita tulee tukea rangaistuksen aikana lapsen edun mukaisesti. Perhetyötä tehdään aina yhteistyössä per-

heen kanssa, mutta keskeisenä asiana on aina lapsen edun turvaaminen. Työskentelyn pääpaino on kuitenkin vangin kanssa tehtävässä työssä. Työn tavoitteena on vangin omien voimavarojen lisääntyminen sekä arjessa selviytymisen ja elämänhallinnan vahvistuminen. Rikosseuraamuslaitoksen perhetyö ei kuitenkaan kohdistu pelkästään sellaisiin perheisiin, joissa on lapsia. Vanki voi tarvita tukea myös parisuhteessaan. Perhetyö voi olla esimerkiksi parisuhteen ylläpitoa mahdollistavaa ja tukevaa tai tarvittaessa perhetyö voi tukea epäterveestä parisuhteesta irrottautumista. Perhetyö perustuu tuomitun perhesuhteiden selvittämiseen ja se jakautuu yhteydenpidon ja vanhemmuuden tukemiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2013, 8.)

Vankiloiden perhetyöllä voidaan pyrkiä vähentämään vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. Rikosseuraamuslaitoksen perhetyö voidaan jakaa kolmeen osa-alueeseen: yhteydenpitoon vangin ja perheen välillä, perhesuhteiden hoitamiseen sekä kuntoutus- ja vaikuttamistyöhön. Yhteydenpito vangin ja perheen välillä tarkoittaa esimerkiksi puheluita, valvottuja ja valvomattomia tapaamisia ja perheleirejä. Perhesuhteiden hoito tarkoittaa vuorovaikutusta edistävää työtä. Sitä voidaan tehdä esimerkiksi pari- ja perhetyönä, yksilötyönä, perheleireillä ja verkostotyönä. Käytännössä arjen taitoja tuetaan ja opetellaan tuomion aikana. Kuntoutus- ja vaikuttamistyö tarkoittaa lähisuuhdeväkivaltaan puuttumista sekä parisuhteen ja vanhemmuuden taitojen vahvistamista. Työn tavoitteena on uusintarikollisuuteen vaikuttaminen. (Rikosseuraamuslaitos 2013, 10.)

Perhetyö on osa vankilan kuntouttavaa toimintaa. Rangaistuksen alkaessa vangille tehdään lainmukainen rangaistusajan suunnitelma, joka perustuu riski- ja tarvearvioon. Arvion tarkoituksena on löytää asioita, jotka tukevat rikoksetonta elämäntapaa ja muutosta. Perhesuhteet, jotka tukevat vangin kuntoutumista, ovat tärkeitä ajatellen rangaistuksen tavoitteita. Vangin kuntouttamiseen voi sisältyä esimerkiksi vanhemmuuden taitojen kehittäminen tai parisuuhdeväkivallan vähentäminen. (Portti vapauteen 2011a.) Muuta vangin kuntouttavaa toimintaa ovat esimerkiksi päihdekuntoutus ja erilaiset ohjelmat, jotka on jaettu yleisohjelmiin ja rikosperusteisiin ohjelmiin. Yleisohjelmat pyrkivät vaikuttamaan yleisellä tasolla rikolliseen käyttäytymiseen ja niiden avulla osallistujat pyrkivät arvioimaan toimintansa seurauksia eri näkökulmista. Rikosperusteiset ohjelmat taas on tarkoitettu tiettyyn rikokseen syyllistyneille henkilöille, esimerkiksi väkivalta- tai seksuaalirikollisille. (Rikosseuraamuslaitos 2016c.)

4 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa tulen kertomaan vankiloiden perhekäytännöistä, desistanssista eli rikollisuudesta irrottautumisesta ja siitä miten perhetyö vaikuttaa desistanssiin, elämäntekniikasta ja perhetyön vaikutuksista siihen sekä vertaistuesta. Tämä luku keskittyy tutkimuskirjallisuuden määritelmiin yllä luetelluista aiheista. Yllä luetellut aiheet ovat olennaisia asioita liittyen perheleiritoimintaan. Perheleiritoiminta on osa vankiloissa tehtävää perhetyötä, jota perhekäytännöt määrittelevät. Perheleiritoiminnalla pyritään osaltaan vaikuttamaan desistanssiin

eli rikollisuudesta irrottautumiseen ja perheleiritoiminta voi olla osana elämänteknologiaa. Vertaistuki on yksi tärkeimmistä perheleirillä toimivista tuen muodoista.

4.1 Vankiloiden perheikäntännöt

Perheikäntännöillä voidaan tarkoittaa perheen tavallista päivittäistä toimintaa, joka voi olla esimerkiksi lastenhoidon järjestämistä perheen sisällä tai kotitöiden jakamista perheenjäsenien kesken, mutta sillä tarkoitetaan myös perheeseen liittyviä laajempia yhteiskunnallisia käytänteitä, jotka muokkaavat käsitystä perheestä ja perheenä olemista. Perheikäntännöt rakentuvat siis sekä yksittäisissä perheissä että myös erilaisissa instituutioissa. Instituutiot ovat yhteiskunnan rakenteita, jotka tuottavat sosiaalista järjestystä. Instituutiot ovat läsnä elämässämme koko elinkaaren ajan ja muokkaavat monin eri tavoin tapojamme, toimiamme ja tavoitteitamme. Ne myös luovat ja ylläpitävät ihmisten välisiä yhteistoiminnan sääntöjä. (Enroos 2015, 22-24.)

Yksityiset ja julkiset perheikäntännöt voivat kietoutua yhteen erilaisissa instituutioissa. Esimerkiksi lapsiperheille on monia instituutioita kuten neuvola ja koulu, joissa seurataan ja tuetaan lapsia, perheitä ja vanhemmuutta. Palvelut voidaan jakaa universaaleihin palveluihin, jotka on tarkoitettu kaikille lapsiperheille sekä tarveharkintaisiin palveluihin. Universaaleja palveluja ovat esimerkiksi neuvola ja koulu, ja tarveharkintaisiin palveluihin kuuluu esimerkiksi lastensuojelu. Vankila on siinä mielessä erilainen instituutio, että perhettä koskevia käytäntöjä tarkasteltaessa vankilan toiminnan keskipisteessä ei ole perhe- ja vanhemmuussuhteet, vaan rangaistuksen toimeenpaneminen ja rikosten ehkäiseminen. Tarkasteltaessa vankien vanhemmuutta, puhutaan sellaisesta vanhemmuudesta, joka poikkeaa tavallisina pidentyistä vanhemmuussuhteista. On kuitenkin muistettava, että mikään tietty perhemalli ei takaa lapselle onnistunutta ja hyvää lapsuutta. Esimerkiksi isän poissaolo voi saada erilaisen merkityksen usean sukupolven tai laajemman perheen yhteydessä kuin ydinperheessä. Hyvän elämän kriteerit ovat myös yksilö-, yhteiskunta- ja tilannesidonniaisia. (Enroos 2015, 25-27.)

Vankila ja perhe yhdessä herättävät usein ristiriitaisia ajatuksia. Arkiajattelussa perhe yhdistetään usein esimerkiksi kotiin, lapsiin, intiimisuhteisiin ja yksityisyyteen. Vankila puolestaan edustaa instituutiona ääripäätä, jonka tehtävänä on rangaistuksen toimeenpano ja vangin eristäminen yhteiskunnasta. Vankilaan joutuu, jos riittävän vakavasti ja riittävän paljon rikoo yhteiskunnan asettamia normeja ja sääntöjä. Tuomittu tulee kuitenkin vankilaan aina jonkun lapsena ja sukulaisena ja mahdollisesti myös jonkun vanhempana ja puolisona. Tämän vuoksi vangin perhesuhteet on huomioitava. Vangin perhe on vankilassa läsnä monin eri tavoin. Vankeus tarkoittaa kuitenkin sitä, että vanki ei voi tavata muita ihmisiä, milloin hän itse haluaa. (Enroos 2015, 29-30.) Vangin oikeutta tehdä omaa elämää koskevia valintoja ja oikeutta huolehtia omista asioista on voimakkaasti rajattu. Vankilassa elävä vanki ei voi yleensä

valita vapaasti ihmisiä, joiden kanssa elää ja jakaa asioita, eikä tiloja, joissa viettää aikaa. Tämä aiheuttaa usein ristiriitoja ja altistaa väkivallalle ja päihteiden käytölle. Vankila on ympäristö, joka on monin ulkoisin merkein ja käytännöin eristetty muusta yhteiskunnasta. (Granfelt 2008, 29.)

Suomessa vankien perhesuhteita on tutkittu vähän. Vankien perhesuhteet tulevat esiin monissa tutkimuksissa vain lyhyinä viittauksina tai erilaisten selvitysten, kuten vankien terveydentilaa kartoittavien tutkimusten yhteydessä. Vuonna 2010 tehdyn terveystutkimuksen tulosten perusteella vangeista vain runsas kolmannes oli viettänyt lapsuutensa kotona molempien vanhempiensa kanssa. Vankien lapsuusperheiden sosiaalisista ongelmista antaa viitteitä esimerkiksi se, että terveystutkimuksen miesvangeista 27 prosenttia oli ollut sijoitettuna alle 15-vuotiaana ja naisvangeista vastaavasti 25,7 prosenttia oli ollut sijoitettuna alle 15-vuotiaana. Vankitietojärjestelmän mukaan 1.10.2014 vankeusvangeista noin 25 prosentilla oli huollettavia lapsia. Vankeusvangeista 60 prosentilla ei ollut huollettavia lapsia ja tieto huollettavien lasten lukumäärästä puuttui noin 16 prosentilta. Vankien lapset voidaan jakaa kahteen ryhmään: lapsiin, jotka ovat vankilan ulkopuolella vanhemman ollessa vankilassa ja lapsiin, jotka ovat vanhempansa mukana vankilassa. (Enroos 2015, 34-38.)

Konkreettisimmin vangin perhe ja vankila sulautuvat yhteen silloin kun lapsi on vanhemman mukana vankilassa. Suomen äiti-lapsi osastot sijoittuvat Hämeenlinnan ja Vanajan vankiloihin. Vuosina 2000-2006 vankilassa oli noin sata lasta äitinsä kanssa tehdyn erityisselvityksen mukaan. Suuri osa vankilassa äidin kanssa olleista lapsista syntyi äidin vankila-aikana. Vuosina 2010-2014 uudenmuotoisen vankilan perheosaston aikana Vanajan vankilan perheosastolla on ollut 33 eri naista Rikosseuraamuslaitoksen vankitietokannan mukaan. Toimintakertomusten mukaan vuonna 2012 ja vuonna 2013 perheosastolla oli 22 äitiä. Vuoden 2012 toimintakertomuksen mukaan myös muutama isä otti yhteyttä vankeinhoidon arviointikeskukseen tiedustelukseen mahdollisuudesta tulla perheosastolle, mutta lopulta yhtään isää ei tullut osastolle. Vuosien 2011-2014 aikana perheosastolla on ollut vuosittain 23-27 lasta. (Enroos 2015, 40-41.)

Suomessa lapsi voi asua vankilassa vanhemman kanssa enintään kolmen vuoden ikään asti. Kansainvälisesti Euroopan vankiloissa vankivanhemman mukana asuvan lapsen ikä voi vaihdella muutamasta kuukaudesta usean vuoden ikään. Joissakin maissa, kuten Norjassa, ei sallita, että minkään ikäinen lapsi asuu vankilassa. Eräissä maissa taas, kuten esimerkiksi Intiassa on ollut vanhempien mukana lapsia vankilassa jopa 15-vuotiaaksi asti, koska ei ole löytynyt ketään toista, joka olisi pitänyt huolta lapsista. Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että lapsen ja äidin suhde voi vahvistua ja välttää äidin ja hänen lapsensa erottamisesta johtuvista negatiivisista vaikutuksista silloin, kun lapsi on alle esikouluikäinen sijoituessaan vankilaan. Kuitenkin vankilassa olevien lasten täytyy elää samoissa olosuhteissa vankilassa kuin heidän vanhempansa, ja joissakin maissa olosuhteet eivät välttämättä ole sopivat lapsille.

Eräissä maissa, kuten esimerkiksi Kamputseassa ja Intiassa, vankilassa oleville lapsille ei anneta ylimääräistä ruokaa, vaan vanhemman pitää jakaa oma ruoka-annoksensa lapsensa kanssa. Kaikissa vankiloissa ei myöskään ole järjestetty lasten hoitoa vanhemman mukana olevalle lapselle, joten äidin voi olla vaikeaa osallistua vankilan tarjoamiin koulutuksiin tai työtoimintaan, jos hänen täytyy yksin pitää huolta lapsestaan. Maailmanlaajuisesti vankiloiden olosuhteet vaihtelevat suuresti, mutta kansainvälisissä tutkimuksissa painotetaan kuitenkin sitä, että lasten elinolosuhteiden tulisi olla mahdollisimman samanlaiset verrattuna vapaudessa olevien elinolosuhteisiin, jos lapsia sijoitetaan vankilaan yhdessä vanhemman kanssa. (Robertson 2007, 32-33.)

4.2 Desistanssi eli rikollisuudesta irrottautuminen

Perinteisesti desistanssi on määritelty äkillisenä tapahtumana, joka saa rikollisen lopettamaan rikoksien teon. Desistanssia on myös kuvailtu prosessiksi, joka saa rikoksentekijän lopettamaan rikoksien tekemisen joko viranomaisten interventioiden avulla tai ilman niitä ja onnistuu ylläpitämään rikoksetonta elämäntapaa kehittämällä henkistä ja sosiaalista pääomaansa. Nykyään desistanssia pidetään enemmänkin ajanjaksona, jolloin rikollinen lopettaa rikoksien tekemisen ja pidättäytyy niistä jatkossakin. Desistanssiprosessi voi sisältää päätöksiä ja päätösten perumisia, yrityksiä, ambivalenssia eli kahden vastakkaisen tarpeen tai tunteen yhtäaikaisuutta, retkahduksia ja uusia yrityksiä. (Kuusela 2015, 22.) Desistanssi tutkimukset lähtevät usein siitä oletuksesta, että rikosuralta irtaantuminen johtuu ulkoisista ja sisäisistä käännekohtista. Ulkoiset käännekohdat, kuten työpaikan saaminen, avioliiton solmiminen tai lapsen syntyminen vahvistavat usein rikoksentekijän nauttimaa sosiaalista tukea. Sisäinen käännekohta voi olla sosiaalinen pääoma, kuten motivaatio muuttaa omaa elämäänsä. Käännekohdat ovat samanaikaisesti rakenteellisia ja subjektiivisia. (Tyni & Blomster 2012, 623-624.)

Useimmat ihmiset vähentävät tai lopettavat rikosten teon iän karttuessa. Rikoksia tehdään usein paljon ennen aikuistumista. Rikosten tekeminen vähenee selvästi henkisen kypsymisen myötä. Tätä tarkoitetaan puhuttaessa ikärikollisuuskäyrästä. Rikollisuudesta irrottautumisessa on tällöin kyse yksinkertaisesti aikuistumisesta ja kypsymisestä. Tekojen seurauksia aletaan tällöin punnita enemmän. Aikuistumisvaiheessa ihmisen elämään tulee usein päätöksiin ja valintoihin vaikuttavia asioita, kuten parisuhde, työelämään astuminen ja lasten saaminen. Tällöin rikollisuuden takana olleiden asioiden painoarvo saattaa vähetä. Tämä tosin riippuu paljon tällaisten asioiden merkityksestä kullekin ihmiselle. (Andersson 2016, 28-30.)

Desistanssi voidaan myös jakaa primaariin ja sekundaariseen desistanssiin. Primaari desistanssi tarkoittaa sitä, ettei henkilö tee tietyn ajan kuluessa rikoksia. Sekundaarinen desistanssi puolestaan tarkoittaa sitä, että henkilö tuntee jättäneensä rikokset. Kysymys on siitä, millaisena henkilö näkee itsensä ja ”tarinasta”, jonka henkilö kertoo itsestään itselleen.

Usein sekundaarinen desistanssi on juuri sitä, mitä tavoitellaan, koska on mahdollista edetä kohti identiteetin muutosta, vaikka rikollista käyttäytymistä vielä esiintyisikin. Sosiaaliset siteet, jotka liittyvät esimerkiksi työhön tai parisuhteeseen, vaikuttavat siihen, miten ihminen näkee itsensä ja uudelleen rakentaa identiteettinsä. Kolme välttämätöntä ehtoa desistanssille ja muutoksen mahdollisuudelle ovat motivaatio, kyky ja osaaminen sekä mahdollisuudet. Rikoksen tekijöiden kanssa työskentelevät työntekijät voivat motivoida ja ylläpitää motivaatiota. He voivat myös auttaa henkilön kykyjen ja osaamisen kehittämisessä sekä mahdollistaa osaamisen ylläpidon esimerkiksi etsimällä sopivaa koulutusta tai työtehtäviä yhdessä asiakkaan kanssa. Työntekijät voivat myös auttaa kehittämään ja ylläpitämään sosiaalista pääoma. (Andersson 2016, 28-30.) Tässä tehtävässä vankiloiden perhetyöntekijät ovat avainasemassa. Perhetyö ja erityisesti siihen sisältyvät perheleirit voivat auttaa vangin sosiaalisen pääoman vahvistumisessa esimerkiksi vangin perhesuhteita vahvistavalla ohjelmatyöllä.

4.3 Elämänkulkuteoria

Elämänkulkuteorian mukaan erilaiset siirtymisvaiheet elämässä kuten avioituminen tai armeijaan meno, ovat tärkeitä. Sen mukaan ihmiset toimivat jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa koko elämänsä ajan. Teoria käsittelee sitä, miten yhteiskunnallinen muutos ja ihmisten elämä ovat vastavuoroisesti yhteydessä toisiinsa. Elämänkulkuteorian mukaan esimerkiksi avioliiton solmiminen saattaa johtaa sellaisen epävirallisen sosiaalisen siteen muodostumiseen, joka vähentää selkeästi yksilön taipumusta rikolliseen käyttäytymiseen. Myös evoluutiopsykologiaan perustunut väkivaltatutkimus puhuu tämän puolesta, koska sen mukaan avioliitossa elävällä miehellä on pienempi riski tehdä henkirikos kuin naimattomalla. Avioliitto ikään kuin irrottaa miehen hänen menneisyydestään. Empiiristen elämänkulututkimusten mukaan on voitu osoittaa avioliiton rikollisuutta vähentävä vaikutus. Leskillä ja eronneilla riski kuitenkin suurenee entiselleen. (Laine 2014, 123 - 124.) Elämänkulkuteorian mukaan esimerkiksi avioliiton solmiminen tai lapsen syntyminen saattavat edistää rikoksista irrottautumista, joten on tärkeää tukea vangin perhesuhteiden ja tukiverkoston syntymistä ja vahvistumista näissä elämäntilanteissa.

Kansainvälisessä kirjallisuudessa, kuten psykologiassa, käytetään usein termiä *life span*, joka on suomennettu elämäнкаareksi. Sosiaalitieteissä puolestaan käytetään termiä *life course*, joka on suomennettu elämänkuluksi. Perheiden elämänkulussa voidaan erottaa perheen elämänkulku sen muodostavien jäsenten yksilöllisistä elämänkuluista, jotka kuitenkin toisiinsa kietoutuen ovat jatkuvasti keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Yhteisön sosiaaliset rakenteet vaikuttavat perheen elämänkulkuun. Ne ohjaavat esimerkiksi elämäntapahtumien ajoitusta ja kasvatustapojen lainsäädännöllä ja kirjoittamattomilla normeilla. Esimerkiksi lasten fyysisistä rankaisemista pidettiin aikaisemmin Suomessa jopa suotavana, mutta nyt lainsäädäntö kieltää sen. Kuitenkin jotkut vanhemmat poikkeavat näistä normeista. Eri perheet noudattavat normeja eri tavoilla. (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 99-100.)

Yksilön elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät eivät määrää elämäntilannetta, vaan yksilö myös muokkaa niiden vaikutuksia omilla ratkaisuillaan ja valinnoillaan. Perheen elämäntilanteessa on erilaisia vaiheita, jotka voidaan jakaa esimerkiksi seuraavasti: seurustelu ja avioliitto ennen lapsia, lapsiperhe, tyhjä pesä ja leskeys. Vankiloitten perhetyöllä pyritään vaikuttamaan perheiden elämäntilanteeseen lähinnä avioliitto vaiheessa ja lapsiperheen vaiheessa. Nuoret tiedostavat usein heihin kohdistuvat normatiiviset odotukset ja niiden aikataulut. Jos sopivaa puolisoa tai elämäntilannetta ei löydykään, tämä voi aiheuttaa esimerkiksi itsearvotuksen laskua ja pahimmillaan jopa rikollisuuden lisääntymistä. Viime aikoina olennainen muutos yksilöiden ja perheiden elämäntilanteessa on avoliittojen lisääntyminen. Avioliitto solmitaan usein vasta esi-koisen syntymän jälkeen. Suuri osa avoliitoista päättyy kuitenkin eroon, ennen kuin lapsia syntyy. Sosiaalinen verkosto on perheen tärkeä voimavara. Sen olennainen osa ovat kummankin vanhemman omat vanhemmat. (Jallinoja ym. 2014, 105-113.)

4.4 Vertaistuki

Vertaistuki voidaan määritellä yhteisölliseksi ja ohjaamattomaksi tueksi sellaisten ihmisten kesken, joita yhdistää samanlainen elämäntilanne. Ihminen, joka tuntee tilanteen, jossa toinen parhaillaan elää voi tuoda toivoa kuntoutumiseen. Yhteiset kokemukset luovat keskinäistä ymmärrystä tukijan ja tuettavan välille. (Mielenterveyden keskusliitto 2017.) Vertaistuen avulla voidaan ymmärtää paremmin menneisyyttä ja sitoutua nykyhetkeen. Vertaistuki voi antaa myös toivoa tulevan kohtaamiseen. Erilaisia vertaistuen muotoja ovat esimerkiksi kahdenkeskinen tuki ja vertaistukiryhmä. Vertaistuki voi toimia myös internetissä. Verkossa vertaistuki voi olla myös joko kahdenkeskistä tai ryhmämuotoista. (Mielenterveystalo.)

Vertaistukiryhmille tunnusomaisia asioita ovat ryhmän jäsenten kokemusten samankaltaisuus, luottamus ja kunnioitus jäsenten välillä, oman kertomuksen jakaminen muiden kanssa sekä vertaisuus ja osallisuus. Vertaisuuden ja osallisuuden kokemukset vaikuttavat ihmisen selviytymiseen, toimijuuteen, kykyyn määrittää omat tavoitteensa ja itsekunnioituksen palautumiseen. Vertaistuelle ja toisten selviytymiskertomuksilla on tärkeä merkitys erityisesti silloin, kun ihminen on kohdannut identiteettiään ja olemassaoloaan horjuttavia asioita. Vertaisuus muodostuu yhteisten kokemusten jakamisesta. Vertaisuus auttaa ymmärtämään omia menneisyydessä tehtyjä valintoja ja päätöksiä suvaitsevammin. Vertaistukiryhmissä mahdollistuvat vastavuoroiset ihmissuhteet, jotka ovat erityisen tärkeitä silloin kun kaikki arkea tukevat rakenteet murtuvat. Vertaistukiryhmässä auttaminen on vastavuoroista. (Ojuri 2012, 7.)

Vertaistukiryhmissä syntyy kokemuksia siitä, että kuulun johonkin ja minua tarvitaan. Sosiaalinen osallisuus luo elämään mielekkyyttä ja tuottaa ihmisille terveyttä ja hyvinvointia. Ihminen saa kokemuksen tunteesta, että hänen ajatuksensa ovat arvokkaita. Osallisuus on syrjäytymisen

ja eristäytyneisyyden vastavoima. (Ojuri 2012, 7.) Vertaistuen neljä keskeistä periaatetta ovat kunnioittaminen, kuuleminen, kannustaminen ja kohtaaminen. Tärkeitä asioita ovat myös vastavuoroisuus, vierellä kulkeminen ja vapaaehtoisuus. Vertaistuen esteinä voivat olla esimerkiksi kohtamattomuus, kuuntelemattomuus, kovat arvot eli kielteisyys, välinpitämättömyys ja pois sulkeminen. (Kinanen 2009, 70-71.)

Vertaistukea vangeille ja heidän omaisilleen tarjoavat esimerkiksi KRIS ry ja Vankien omaiset (VAO) ry. Vangeille on myös perustettu monia vertaistukipuhelimia, joiden kautta voi saada vertaistukea puhelimitse. Näitä ovat esimerkiksi Naisten linja, Tukinainen, Juristipäivystys, Miehen linja ja Lyömätön linja. (Portti Vapauteen 2017.) Vertaistuki koetaan usein luonnollisena tapana auttaa ja saada tukea. Vertaistuki perustuu ryhmästä saatavaan voimaan. Vertaistuki perustuu aina vapaaehtoisuuteen. (Siekkinen 2008.) Vertaiset voivat kokea itsensä hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi ollessaan mukana vertaistoiminnassa. Itsensä kokeminen tarpeellisenä ja hyödyllisenä voi olla tärkeä tekijä oman elämän uudelleen järjestelyssä. Esimerkiksi huumeiden käyttäjän kokemus siitä, että häntä arvostetaan voi olla ensimmäinen askel riippuvuudesta irrottautumiseen. Vertaistoiminta voimaannuttaa ja auttaa näkemään oman elämän uudella tavalla ja voi myös antaa eväitä lähteä muuttamaan elämänsä suuntaa. (Malin 2006, 5.)

5 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa tulen määrittelemään opinnäytetyöni tutkimustavoitteet ja tutkimuskysymykset. Tulen myös kertomaan tutkimuksen toteuttamisesta, tutkimusmenetelmän valinnasta, tutkimuksen kohderyhmästä, aineiston keruusta, aineiston analyysistä sekä tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta. Opinnäytetyö prosessi alkoi syyskuussa 2016 ja kesti noin yhdeksän kuukautta.

5.1 Tutkimustavoitteet ja -kysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää vankien kokemuksia perheleireistä sekä perheleirien vaikutuksista vankien itsensä kokemana. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa vangin kokemukselle ääni, auttaa kehittämään vankiloissa tehtävää perhetyötä ja perheleirien suunnittelua sekä antaa tietoa rikosseuraamusalan ja sosiaalialan ammattilaisille vankien kokemuksista perheleireistä.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

- 1) Millaisia kokemuksia vangeilla on perheleireistä?
- 2) Minkälaisia vaikutuksia perheleireillä on ollut vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin vankien itsensä kokemana?

Halusin toteuttaa opinnäytetyön haastattelemalla vankeja, koska vankien kokemukset perheleiritoiminnasta kiinnostivat kokemuksellisenä tutkimusaiheena. Haastatteleman vangit olivat osallistuneet yhdelle tai useammalle perheleirille viimeisen vuoden sisällä, joten heillä oli tuoreita kokemuksia perheleiritoiminnasta. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen perhetöiden tiimin tarkoituksena on yhtenäistää perhetöihin liittyviä käytäntöjä ja laajentaa hyväksi havaittuja toimintoja ja käytäntöjä leviämään alueen laitoksissa. Toiveena on, että yhtenäisiä käytäntöjä voitaisiin pyrkiä saamaan käytäntöön ainakin alueellisesti. Tämän vuoksi oli olennaista saada tietoa perheleireille osallistuneiden vankien omista kokemuksista perheleiriin liittyen.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Hain tutkimuslupaa Kehasta eli Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä tammikuussa 2017. Tutkimuslupaa piti hakea kaikkiin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloihin ja mahdollisesti vankiloiden kirjoilla oleviin koevapaudessa oleviin henkilöihin. Tutkimuslupan saaminen kesti alle kaksi viikkoa. Haastattelin viittä Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vankia. Toteutin haastattelut helmi-maaliskuussa kolmessa eri paikassa vankiloiden tiloissa. Haastattelut ovat yksilöhaastatteluja. Metodina käytin teemahaastattelua. Kaikki haastateltavat vangit ovat osallistuneet Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella järjestetyille perheleireille vuoden sisällä. Tutkimuksen luotettavuuden vahvistamiseksi nauhoitin kaikki haastattelut. Kerroin haastattelujen nauhoittamisesta vangeille ennen haastattelun alkua ja varmistin heidän suostumuksensa nauhoittamiseen. Haastattelut perustuvat vapaaehtoisuuteen ja muistutin haastateltavia vankeja, että heillä on mahdollisuus perua osallistumisensa missä vaiheessa tahansa.

Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut eli kirjoitin sanasta sanaan kaikki vastaukset. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 34 sivua Trebuchet MS 10 fontilla rivivälillä 1,5. Litteroinnin jälkeen luin litteroidun tekstin ja etsin sieltä pelkistettyjä ilmauksia ja alleviivasin eri asioihin liittyviä ilmauksia eri väreillä. Tämän jälkeen listasin pelkistetyt ilmaukset taulukoihin (kts. taulukko 2). Yhdistelin pelkistettyjä ilmauksia ja muodostin niistä alaluokkia (kts. taulukko 3). Tämän jälkeen yhdistelin alaluokkia ja muodostin niistä yläluokkia (kts. taulukko 4). Pääluokiksi muodostuivat tutkimuskysymykseni ja yhdistäväksi luokaksi opinnäytetyöni nimi. Taulukoita tuli yhteensä 43 sivua. Taulukointivaiheessa poistin vastauksista ylimääräisiä täytesanoja kuten ”no”, ”öö”, ”niinku”, ”tota” ja ”että” (virkkeen lopussa). Selvensin myös tekstiä poistamalla toistuvat sanat, eli jos sama sana esiintyi peräkkäin monta kertaa. Esimerkkejä taulukoinnista opinnäytetyön lopussa taulukot osiossa (kts. Taulukot 1-4).

Yksilöhaastattelun tavoitteena on selvittää se, mitä jollakulla on mielessään. Haastattelu on tietynlaista keskustelua, joka kuitenkin tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on tutkijan johdattelemaa. Yksilöhaastattelussa haastatellaan yhtä ihmistä kerrallaan. Yksinkertaisesti määriteltynä haastattelu on tilanne, jossa henkilö eli haastattelija esittää kysymyksiä toiselle henkilölle eli haastateltavalle. Viime vuosina on kuitenkin siirrytty yhä enemmän perinteisestä kysymys-vastaus-haastattelusta keskustelevampiin haastattelutyyppeihin. Haastattelu voidaan määritellä myös vuorovaikutukseksi, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Haastattelutilanteessa vaikuttavat normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikointiin vaikuttavat seikat. Haastattelulle on tyypillistä, että se on ennalta suunniteltua, haastattelijan alulle panevaa ja ohjaamaa. Haastattelija joutuu usein pitämään haastattelua yllä ja motivoimaan haastateltavaa. Haastattelijan on tunnettava oma roolinsa ja haastateltava oppii sen. Haastateltavan tulee voida luottaa siihen, että hänen kertomiaan asioita käsitellään luottamuksellisesti. (Eskola & Suoranta 2003, 85.)

Teemahaastattelussa edetään keskeisten etukäteen määriteltyjen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Teemahaastattelussa korostetaan ihmisten asioille antamia merkityksiä ja heidän tulkintojaan asioista sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelun etukäteen valitut teemat perustuvat tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyihin asioihin. Teemahaastattelua voidaan kutsua myös puolistrukturoiduksi haastatteluksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Kokemuksen käsitteelle ei löydy yksiselitteistä määritelmää. Fenomenologinen erityistiede määrittelee kokemuksen suhteeksi, joka sisältää ymmärtävän subjektin, hänen tajunnallisen toimintansa ja kohteen, johon toiminta suuntautuu. Kokemuksen tutkijan on tärkeää miettiä, millaisista todellisuuksista tutkittavan elämäntilanteet voivat koostua. Ihmisen elämäntilanne muodostuu kaikesta siitä, mihin hän on suhteessa. Elämäntilanne on se, joka saa merkityksen, ja tajunnallinen toiminta on se, joka ymmärtää. Ihmisen tajunnan psyykinen osa muodostaa kokemuksen, josta muodostuu merkitys. Kokemuksen tutkimuksessa on kyse siitä, miten hyvin tutkittavana oleva asia tavoitetaan sellaisena kuin se todellisuudessa on olemassa. Tieteellisyiden perusta on tällöin tutkijan ajattelemisen taidossa ja tahdossa toteuttaa tutkimus ajattelemisensa kanssa johdonmukaisesti. Laadultaan kokemuksella ymmärretään esimerkiksi tietoa, aistimuksia, uskoa, tunteita ja tunnelmia. Fenomenologia tutkii ihmisten tiedostamattomia ja tietoisia kokemuksia. Fenomenologia pyrkii kuvaamaan kokemusta sellaisena kuin se on, eikä siis yritä analysoida tai selittää sitä. Tutkimuksen tavoitteena on tutkittavan ilmiön kuvaaminen juuri sellaisena, kuin se esiintyy tutkittavien yksilöiden kokemusmaailmassa. (Perttula & Latomaa 2009, 110-137.)

5.3 Tutkimusmenetelmän valinta

Toteutin opinnäytetyöni kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen. Valitsin tämän menetelmän koska olin jo aikaisemmin tutkimusmenetelmät kurssilla tehnyt laadullisen minitutkielman aiheesta ”Vaikuttaako avioliitto rikollisuudesta irrottautumiseen?”, ja koska laadullinen tutkimus on mielestäni mielenkiintoinen ja itselleni sopiva tutkimusmenetelmä sen vaatiessa esimerkiksi mielikuvituksen käyttöä, empaattisuutta ja tulkintaa. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus merkitsee analyysin muodon ja aineiston kuvausta. Tällaisessa aineistossa voi soveltaa myös kvantitatiivisia eli numeraalisia lukutapoja, mikä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi laadullista haastattelua voidaan käyttää sekä laadullisesti että määrällisesti ja haastatteluilla saatua aineistoa voidaan analysoida sekä laadullisesti että määrällisesti. Teoksessa ”Johdatus laadulliseen tutkimukseen” (2003, 15) laadullisen tutkimuksen tunnusmerkeiksi kerrotaan seuraavat asiat: tutkittavien näkökulma, harkinnanvarainen tai teoreettinen otanta, aineiston keruumenetelmä, aineiston laadullis-induktiivinen analyysi, tutkimuksen tyyli ja tulosten esitystapa, tutkijan asema ja narratiivisuus sekä hypoteesittomuus. (Escola & Suoranta 2003, 13-15.)

Laadullinen aineisto merkitsee pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmiänsuhtaan tekstiä. Teksti voi olla syntynyt tutkijasta riippuen, josta esimerkkinä erilaiset haastattelut ja havainnoinnit, tai tutkijasta riippumatta, kuten henkilökohtaiset päiväkirjat, kirjeet ja omaelämäkerrat sekä jotakin muuta tarkoitusta varten tehty äänimateriaali tai kirjallinen ja kuvallinen aineisto. Keskeistä suurelle osalle kvalitatiivista tutkimusta on osallistuvuus, mutta se ei kuitenkaan ole ehdoton edellytys. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään harkinnanvaraista otantaa, mikä tarkoittaa sitä, että keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia tarkoituksena analysoida niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineistolähtöinen analyysi tarkoittaa pelkistetyimmillään teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien ikään kuin alhaalta ylöspäin, jolloin on tärkeää pohtia aineiston rajausta niin, että sen analysointi on mielekästä ja järkevää.

Hypoteesittomuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijalla ei ole ennakkoon lukkoon lyötyjä oletuksia tutkittavasta kohteesta tai tutkimustuloksesta. Havaintomme ovat tietenkin latautuneet aikaisemmillä kokemuksilla, mutta näistä kokemuksista ei muodosteta esteitä, jotka voisivat rajata tutkimuksellisia toimenpiteitä. Tutkijan olisi tärkeää oppia tai jopa yllättyä tutkimuksensa kuluessa. Ennakko-oletukset olisi hyvä tiedostaa etukäteen ja ottaa huomioon esioletuksina. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan asema on keskeinen, mikä on erona tilastolliseen tutkimukseen. Tutkijalla on toiminnassaan vapautta, joka antaa usein mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen. Tutkijalta vaaditaan mielikuvitusta, joka voi ilmetä esimerkiksi uusien menetelmällisten ja kirjoitustapaa koskevien ratkaisujen kokeilemisena. Jotta tutkimus olisi arvioitavissa, ratkaisuisista tulee kertoa myös tutkimuksen

lukijalle. Narratiivisuuden näkökulmalla tarkoitetaan kokemuksen jäsentämistä tarinamuotoisena. Narratiivisuutta pidetään yhtenä ihmiselle luontaisena keinona tehdä selkoa todellisuudesta. (Eskola & Suoranta 2003, 15-22.)

5.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Haastattelin opinnäytetyötäni varten viittä vankia, jotka olivat olleet yhdellä tai useammalla perheleirillä viimeisen vuoden aikana. Haastateltavien joukossa oli yksi nainen ja neljä miestä. Haastateltavien ikä vaihteli 25-45 vuoden välillä. Osalla haastateltavista oli jo olemassa oleva perhe ennen vankeutta, toisilla taas oli perhe syntynyt vasta vankeuden aikana. Yhdellä haastateltavista oli avioliiton mukana tulleita ei-biologisia lapsia ja neljällä haastateltavalla oli yksi tai useampi biologinen lapsi. Yhdellä haastateltavalla oli perheleirillä mukana poika ja oma isä. Kolmella haastateltavalla oli mukanaan aviopuoliso ja lapsi/lapsia (omia tai avioliiton kautta tulleita lapsia) ja yhdellä haastateltavalla oli perheleirillä mukanaan lapsi ja hänen äitinsä. Suurimmalla osalla haastatelluista oli loma-oikeus voimassa tai alkamassa lähiaikoina. Yhdellä haastatelluista oli loma-oikeus alkamassa vasta usean vuoden kuluttua.

Haastateltavien tuomion pituus vaihteli noin kahdesta vuodesta elinkautiseen. Elinkautinen vankeusrangaistus Suomessa merkitsee käytännössä määrittelemätöntä ajanjaksoa, joka voi pisimmillään kestää ihmisen koko eliniän. Elinkautiseen rangaistukseen voi kuitenkin Suomessa hakea vapautusta, kun vankilassaoloaika on kertynyt 12 vuotta. Jos rikos on tehty alle 21 vuotiaana, vanki voi päästä ehdonalaan vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaika on kertynyt 10 vuotta. Elinkautinen rangaistus voidaan tuomita vain harvoista rikoksista. (Rikosseuraamuslaitos 2017b.)

5.5 Aineiston keruu ja analyysi

Tein opinnäytetyötäni varten yksilöllisiä teemahaastatteluja Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloissa talven ja kevään 2017 aikana. Sain työelämän ohjaajaltani Raili Niemiseltä tiedot yhdestätoista vangista, jotka olivat osallistuneet perheleirille Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella viimeisen vuoden aikana. Valitsin näistä viisi haastateltavaa, joiden haastattelun pystyin toteuttamaan työharjoitteluajanani. Mietin työharjoitteluni jälkeen myös useamman haastattelun tekemistä, mutta tämä olisi vaatinut suurempia taloudellisia resursseja matkustusta varten, koska loput haastateltavat olivat kaikki eri vankiloissa. Useampien haastattelujen tekeminen olisi vaatinut myös huomattavasti enemmän aikaa litterointiin ja muuhun työstämiseen. Mielestäni saamani viiden haastattelun määrä ja viiden haastateltavan muodostama otos oli riittävän kattava opinnäytetyötäni varten. Haastateltavien joukossa oli edustettuna molemmat sukupuolet ja haastateltavilla oli perheleireillä mukana erilaisia perheitä kuten uusioperhe, usean sukupolven muodostama perhe ja biologinen ydinperhe. Kaikki

haastateltavat olivat haastatteluhetkellä avovankilassa, mutta yksi haastateltava oli juuri hetki sitten siirretty suljetusta vankilasta avovankilaan, joten hänellä oli tuore kokemus siitä, millaista on päästä suljetusta vankilasta perheleirille.

Analysoin aineiston käyttämällä aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on menetelytapa, jolla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Dokumentti voidaan ymmärtää tässä yhteydessä hyvin laajassa merkityksessä; miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voi olla dokumentti. Tämän analyysimenetelmän tarkoitus on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen eri vaiheeseen, jotka ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston käsittely perustuu loogiseen päätteelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto ensin pilkotaan osiin, jaetaan käsitteisiin ja lopulta kootaan uudelleen loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Valitsin tämän menetelmän, koska se vaikutti selkeältä ja sopivalta menetelmältä haastattelumateriaalien analysointiin.

5.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseetiikalla tarkoitetaan kaikkia tutkimukseen ja tieteeseen liittyviä eettisiä näkökulmia ja arviointeja. Tutkijalta edellytetään rehellisyyttä ja rehtyyttä kaikessa tieteellisessä tutkimustyössä. Tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa vain silloin, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Rehellisyyden, huolellisuuden ja tarkkuuden noudattaminen tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen ja niiden tulosten arvioimisessa kuuluvat hyvän tieteellisen käytännön keskeisiin lähtökohtiin.

Tutkimuksessa on tärkeää soveltaa eettisesti kestäviä sekä tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia arviointi-, tiedonhankinta-, ja tutkimusmenetelmiä. Tutkijoiden tulee kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viitata heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla. Tutkijoiden tulee myös antaa muiden saavutuksille niille kuuluva arvo ja merkitys omissa tutkimuksissaan ja niiden tuloksia julkaistaessa. Tutkimuksessa syntyneet tietoaineistot, kuten nauhoitteet, tulee tallentaa tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten mukaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 2-3)

Opinnäytetyön, joka keskittyy toisten ihmisten kokemuksiin, eettisyyteen liittyvänä kysymyksenä voidaan pitää sitä, että voiko henkilökohtaista kokemusta todella välittää toiselle ihmiselle, tässä tapauksessa haastattelijalle? Kokemus ei välity täysin aitona, mutta jotain siitä kerrottaessa välittyy. Todellisuus voi näyttäytyä erilaisena eri ihmisten näkökulmasta ja kun tulkitaan asioita eri tavoin, asioiden eri puolet tulevat esille. Opinnäytetyön tulosten perustan

luovat keskittynyt läsnäolo ja kuunteleminen. Tulokset perustuvat kuitenkin haastattelijan tulkinnoille ja valinnoille. Kertomukset kerrotaan viime kädessä tutkijan äänellä. (Granfelt 2008, 23.)

Haastateltaessa ihmisiä, jotka elävät haasteellisissa olosuhteissa tai vaikeissa elämäntilanteissa, haastattelijan on kiinnitettävä erityistä huomiota empaattisuuteen ja sensitiivisyyteen. Haastattelijan on toimittava haastateltavien ehdoilla. Tutkimussuhteessa on väistämättä mukana tunteita, kun haastattelijä pyrkii ymmärtämään haastateltavaa ja edes jollakin tavoin asettumaan haastateltavan asemaan. Myös ilmaisematta jääneet tunteet voivat vaikuttaa siihen, millaiseksi aineisto muodostuu. Tunteiden tunnistaminen ja läpikäyminen voi olla yksi merkittävä eettinen haaste, kun tutkitaan ns. sensitiivisiä aiheita. Tunteita ei tule sulkea tutkimusprosessin ulkopuolelle, koska tällöin tutkija voi menettää tulkinnallisen herkkyytensä niin vuorovaikutuksessa kuin aineiston analyysissa. Tutkimusprosessin aikana syntyviä tunteita on syytä tutkia, sillä ne voivat tarjota mahdollisuuden oppia. (Granfelt 2008, 19-20.)

6 Tulokset

Tässä luvussa esittelen opinnäytetyöni keskeisimmät tutkimustulokset liittyen vankien kokemuksiin perheleireistä, sekä perheleirin vaikutuksiin vankien ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin. Vankien kokemukset perheleireistä jakautuvat kokemuksiin perheleireistä tiedottamiseen, kokemuksiin perheleireille hakeutumisesta sekä kokemuksiin varsinaisista perheleireistä. Perheleirin vaikutukset vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin puolestaan jakautuvat tietoon vankien perhesuhteista ja niiden tukemisesta, perheleirin vaikutuksiin vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin sekä tietoon vankien toiveista tulevaisuuden perheleireistä. Tähän lukuun on valittu sitaatteja suoraan haastateltujen vastauksista. Sitaatit kuvaavat ja havainnollistavat parhaiten vankien kokemuksia. Käytän haastatelluista vangeista koodeja H1-H5.

6.1 Kokemukset perheleiristä tiedottamisesta

Haastatellut vangit olivat kuulleet perheleiristä monen eri kanavan ja henkilön kautta, kuten ilmoitustaululta, vankilan seinällä olevalta lapulta, vankilan pastorilta, erityisohjaajilta, perheyöntekijöiltä, sosiaalityöntekijältä tai muilta työntekijöiltä. Suurin osa haastatelluista olivat saaneet tietoa perheleiristä hyvissä ajoin, jopa kuukausia ennen leirin alkua. Jotkut haastatelluista vangeista olivat jo ennakkoon päättäneet, että hakevat kaikille mahdollisille leireille, joista he saavat tietoa. Yhdellä haastatelluista oli ollut pettymyksiä leirille hakeutumisen suhteen aikaisemmin, koska hänen hakemuksensa oli hylätty kaksi kertaa aikaisemmin eriyistä. Aikaisemmista negatiivisista kokemuksista johtuen hän uskaltanut hakea leirille vasta viime hetkellä, kun varsinainen hakuaika oli jo umpeutunut.

6.2 Kokemukset perheleirille hakeutumisesta

Yksi tärkeimmistä syistä perheleirille hakeutumiseen oli perheenjäsenten kanssa yhdessä oleminen. Kolme haastatelluista vangeista mainitsi tämän, kun kysyttiin syytä perheleirille hakeutumiseen. Vankilaan joutuminen vie vangilta mahdollisuuden olla yhdessä perheenjäsentensä kanssa ja yhteydenpitäminen perheenjäsenten välillä on rajoitettua.

”Kyllä tärkein syy on se, että koska mä olen vankilassa ja en pysty oleen lasteni kanssa... sillai tekemisissä niin se oli yks tärkeimmistä syistä, että pystyy oleen sitten niin lapsen kanssa yhdessä. Tietysti se että, tietysti... lapsen äidin kanssaakin pysty oleen ja puhuun rauhassa asioita. Kun on vähän rajallista se yhteydenpito täältä.” H5

Yksi haastateltava mainitsi perheleirille hakeutumisen syyksi myös neuvojen ja apujen hakemisen. Neuvoja kaivattiin esimerkiksi siihen, kuinka selvitä läpi vankeusajan perheenä haastavassa tilanteessa. Neuvoja ja apua odotettiin sekä ohjaajilta että vertaisilta eli toisilta vangeilta ja heidän perheiltään.

”Mä hain ihan mielenkiinnon... et mä ajattelin, et siä saa ehkä jonkunlaisii tavallaan eväitä siihen, et miten tässä tavallaan vois selvitä paremmin tätä vankeusaikaa perheenä ku on kumminkin vähän haastavampi tilanne. Niin mä ajattelin, et jos sieltä saa jonkunlaisia neuvoja ja apuja siihen.” H3

Yksi haastatelluista mainitsi perheleirille hakeutumisen syyksi perheen dynamiikan eli suhteiden toimivuuden näkemisen. Kyseessä oli uusioperhe, jossa vankilassa oleva perheenjäsen oli nähnyt avioliiton kautta mukana tulleita lapsia ainoastaan käydessään lomilla vankilasta.

Perheleireille hakemisen käytännöistä haastatellut vangit kertoivat, että ensimmäiseksi saatuun tiedon leiristä, he olivat täyttäneet jonkinlaisen kaavakkeen tai anomuksen leirille pääsemiseksi. Anomukseen piti perustella esimerkiksi, miksi juuri heidät pitäisi valita mukaan leirille. Osa haastatelluista kertoi myös, että heidän piti saada puoltoja ohjaajilta tai muilta työntekijöiltä leirille pääsemiseksi. Yksi haastatelluista kertoi saaneensa kannustusta hakemisprosessin aikana sosiaalityöntekijältään. Yksi haastateltava mainitsi odottavasta ja vähän jännittyneestäkin tunnelmasta ennen leiriä.

”Täytettiin ne kaavakkeet ja sitte odoteltiin jännittyneinä pitkän aikaa, et koska tulee päätöksiä. Välillä saattoi mennä kuukaudesta kahteenkin, että riippu kuin aikaisin ne tuli hakuun ne paikat. Kyllä se oli sellasta odottavaa tunnelmaa...” H1

6.3 Kokemukset perheleiristä

Yksi eniten pidetyistä eli miellyttävimmistä kokemuksista perheleireillä oli yhdessä oleminen ja yhdessä tekeminen perheenjäsenten kanssa. Vangit halusivat tehdä perheleirillä erityisesti ihan tavallisia asioita yhdessä perheenjäsenten kanssa kuten leikkiä, retkeillä ja olla yhdessä. Ruokailu oli leirin puolesta järjestetty kaikille leirin osallistujille, mutta muuten leirillä elettiin normaaleissa perhe olosuhteissa, johon kuuluu esimerkiksi yhdessäoloa ja leikkimistä lasten kanssa.

”Siitä että sai olla perheen kanssa yhdessä ja tehdä kaikkia asioita... Ihan normaaleja asioita, olla yhdessä ja leikkiä ja tehdä ruokaa ja... Tai ei me ny leirillä itte ruokaa tehty ku siä oli ruoka valmiina...” H5

Kaksi haastateltavaa mainitsi myös miellyttävimmäksi kokemukseksi ohjatun toiminnan. Ohjattua toimintaa oli järjestetty koko perheelle. Perhetyöntekijät valmistelevat leireille monenlaista ohjelmaa, kuten keskustelutehtäviä, rastitehtäviä, tutustumiseen liittyviä tehtäviä ja lapsille erilaisia leikkejä ja pelejä.

”Mun mielestä siel oli hyvin ohjattuu toimintaa sillai lapsille ja sit se, että myös meille aikuisille oli niitä semmosia keskusteluja ja puhuttiin kaiken maailman asioista, että siellä semmosta hyvin ohjattua toimintaa että... ei siellä tullu semmost... sellasia tylsiä hetkiä ollenkaan, et kyl mä nautin siit koko ajasta siellä.” H4

Yksi haastatelluista kertoi myös pitäneensä siitä, että leirillä laitettiin ”väkisin” kertomaan asioistaan. Perheleireillä keskusteltiin monista vaikeista ja haasteellisista asioista kuten ihmissuhteisiin liittyvistä ongelmista ja kommunikaation haasteista. Monet vangeista eivät ole tottuneet puhumaan toisten ihmisten kanssa omista henkilökohtaisista asioistaan. Tämä koettiin kuitenkin positiiviseksi asiaksi leirillä.

”ja varmaan vähän se ohjattukin toiminta ku siinä taas joutu vähän sillai kertomaan asioita ja tämmöstä, laitettiin vähän niinku piinapenkkiin...” H1

Vapaa-ajan vietto perheenjäsenten kanssa oli myös tärkeä osa leiriä. Yksi haastatelluista kertoi vapaa-ajan lähentäneen välejä pojan kanssa. Leiriläiset saivat leirin vapaa-ajalla harrastaa monenlaisia asioita, kuten käydä kalastamassa ja soutelemassa läheisellä järvellä.

”Siin oli aika monta, siis kyl mä tykkäsin niistä kaikista, että must oli ehkä semmosta antosinta aikaa sit taas semmost, et kun mä tykkään paljon käydä kalassa ja sit mä olin poikien kanssa sitten siellä aika usein ongella ja sitten

vanhemman pojan kaa siin lähennyttiin aika paljon. Käytiin soutelemassa ja ongella...” H4

Myös se koettiin positiivisena asiana, että perheleiri toi vähän vaihtelua vankilan arkeen, ettei aina tarvinnut viettää aikaa samassa paikassa. Vankila koettiin yksitoikkoisena ja karuna paikana, joten perheleiri järven rannalla ja luonnon helmassa toi vaihtelua arjen maisemiin ja olosuhteisiin.

Leiri yllätti monet haastatelluista positiivisella tavalla ja jopa ylitti odotuksia. Jotkut haastateltavat eivät keksineet mitään negatiivista sanottavaa leiristä. Eräs haastateltava kertoi hymyillen, että jatkuva syöminen oli epämiellyttävän asia leirillä. Myöhemmin hän kuitenkin kertoi, ettei leirillä ollut mitään sellaista, mistä hän ei tykännyt. Yksi haastateltava taas kertoi, että epämiellyttävän asia leirillä oli se, kun se loppui.

Yhdellä haastateltavalla oli kuitenkin negatiivisia kokemuksia matkustusajasta perheleirille. Hän oli joutunut lähtemään matkustamaan leiripaikalle jo viikkoa ennen leirin alkua ja oli joutunut yöpymään ja viettämään aikaa useiden eri vankiloiden matkaselleissä ennen leirin alkua. Yksi haastatelluista ei pitänyt leirin aikataulusta, joka oli hänen mielestään liian tiivis ja täynnä ohjelmaa.

”Mä en oikein tykännny, et siinä oli koko ajan tuntu et pitää olla jossakin, et siinä ei ollu semmosta et ois ehtiny hengähtää ja olla vaan. Et tuntu koko ajan et pitää mennä ja tulla ja näin, että se oli ehkä liian semmosta aikataulutettuu.” H3

Yksi haastatelluista koki myös alkuun epämiellyttäväksi asiaksi lapsenomaiset leikit. Kyseinen haastateltava kertoi kuitenkin ymmärtäneensä leikkien tarkoituksen ja hänestä oli tärkeää saada lapset mukaan ohjelmaan. Leikkien tarkoituksena on muun muassa tutustuttaa leiriläiset toisiinsa.

”Hmm... no mua ehkä eniten semmoset lapsen omaiset leikit, että ne vähän oli semmonen tietynlainen kynnyys, että tehtiin siin, mut tavallaan mä ymmärsin sen, että saadaan lapsetkin mukaan siihen ja että aikuiset näyttää. Et alkuun se tuntu vähän semmoselt, kyl se siit sit meni et...” H4

Yksi haastatelluista kertoi yllättyneensä siitä, kuinka paljon hän koki saaneensa hyötyä ja apua leiriltä. Hän kohtasi myös tutun ihmisen leirillä, mikä vaikutti leirillä viihtymiseen positiivisesti. Ennako-odotukset perheleiristä olivat huomattavasti negatiivisemmat kuin se todellisuus millaiseksi leiri osoittautui.

”Mulla oli siitä vähä semmoset odotukset, et se on kumminkin jotain lässyn lää hommaa, et mulla oli yllätys et kuinka paljon siin oli oikeesti hyötyä, sit tää, et kuinka se oli ihan erilainen. Ja siellähän oli yks mun kaverikin jo myös. Et se oli aika kiva yllätys, ja sillei, mut se oli ihan erilaista ku mä ajattelin, et siit oli oikeesti hyötyä, et ku just mitä mä sanoin aiemmin, et sai niitä avuja ja sillei. Tai mä ootin et sieltä sais, niin niitä oikeesti sai. ” H3

Yksi haastatelluista kertoi myös, että hän oli nähnyt hyvänä asiana sen, että leirillä oli ilmennyt, että hänen poikansa kärsi pelkotiloista, minkä johdosta pelkotiloja pystyttiin alkamaan työstämään ja poika sai tarvitsemansa jatkohoitopaikan.

”Oikeestaan sekin, että kun nähtiin se, että pojalla on niitä pelkotiloja, niin sen jälkeen alettiin työstään niitä, että nyt tällä hetkellä... poika käy psykiat-rilla ja työstetään niitä vanhoja, mitä on tapahtunu ni... Siin oli myöskin se hyvä puoli, vaikka se olikin semmonen asia...” H4

Vertaistuki oli yksi tärkeimmistä tuen muodoista, jota perheleirillä olleet vangit olivat kokeneet saaneensa leiriltä. Vertaistuki koettiin hyödylliseksi, mutta yksi haastatelluista korosti myös sitä, että vertaistuen tulee olla oikeanlaista. Vertaistuki auttoi monia haastateltuja näkemään, että toiset vangit ovat kokeneet samankaltaisia asioita tai jopa vielä vaikeampia asioita kuin he itse ja auttoi kokemaan yhteyttä toisten kanssa.

”Mä pidin ehkä siitä vertaistuesta ja siitä että kuuli muittenkin ihmisten tarinoita ni tajus et ei oo ihan yksin niitten asioiden kans siellä, että joillakin ois voinu olla ehkä vähän vaikeempaa ku itellä jossakin suhteessa... Että niinku sai niitä erilaisii kokemuksia tavallaan jakaa ihmisten kanssa ketkä tajuakin niistä jotakin...” H3

Myös ohjaajilta ja perhetyöntekijöiltä saatu tuki oli tärkeää. Heiltä saatiin hyviä neuvoja ja vinkkejä leirin aikana. Keskustelut ohjaajien kanssa koettiin tärkeiksi. Yksi haastatelluista koki myös saaneensa itseluottamusta. Hän koki, että vankilassa oleminen ja ero perheestä oli heikentänyt itsetuntoa, mutta perheleirillä hän oli saanut jälleen vahvistusta itseluottamukseen.

”Ja just se, että he näkivät meidän perheen tosi aurinkoisena. Et siin oli monta hyvää semmosta mikä ruokki sitä omaa itsetuntoa, tietysti mikä aina romuttuu, kun täällä on ja perheestä erossa ja näkee sitä, että kun toiset ikä-voi ja odottaa...” H4

Tärkeää oli myös se, että omaiset saivat tukea ja apua. Omaisten viihtyminen perheleirillä oli tärkeä asia haastatelluille vangeille.

”Tietysti kyllähän sekin täytyy laskee mulle tueks, että näki että tytär ja hänen äitinsäkin viihty siellä ja sai tavallaan apua hekin.” H5

Perheleiri tarjosi myös mahdollisuuden siihen, että leiriläiset saivat viettää aikaa yhdessä perheenjäsentensä kanssa ja muiden perheiden kanssa vankilasta poikkeavissa olosuhteissa. Yksi haastatelluista mainitsi myös olleen tärkeää, että ohjaajat olivat järjestäneet leirille kaikkea sellaista, mitä pidetään ”normaalina” ja joka muistuttaa tavallisesta elämästä. Yksi haastatelluista kertoi yhteisen tekemisen lähentäneen hänen ja hänen lapsensa välejä. Haastateltu ja hänen lapsensa kokivat molemmat, että vankeusaika on muutenkin lähentänyt heidän isä-lapsi suhdettaan. Perheleireiltä saatu tuki ja apu koettiin olevan lähinnä henkistä tukea.

”Varmaan sellasta näkymätöntä tukea ja apua aika lailla, henkistä voimavaraa.” H1

Perheleirin kehittämiseen liittyen kaikki haastatellut toivoivat, että leirit olisivat nykyistä pidempiä. Leirit, joille haastatellut olivat osallistuneet, olivat kestäneet noin kolme päivää. Monet kokivat, että juuri kun he olivat päässeet tutustumaan muihin leirillä olleisiin ihmisiin, niin sitten leiri jo loppuikin. Haastatellut toivoivat leirien kestoajan olevan jatkossa noin 2-4 päivää nykyistä pitempiä. Leirin pituus nähtiin tärkeäksi esimerkiksi ryhmätehtävien kannalta. Haastateltavista tuntui, että aika loppui kesken, kun tutustuttiin ennalta tuntemattomiin ihmisiin.

”Varmaan just sitä ajan pituutta, et mikä siel ollaan koska se kolme päivää, ja kun siel kuitenkin tehdään niitä ryhmätöitä muitten niitten perheitten kanssa, niin meil onneks sattuu sullei, että emäntä tuns sen yhen niistä toisist pariskunnista sieltä. Mut se vähä jäi jotenki sillai vajaaks, et just ku päästiin tiekkö sil-lai, että pysty puhumaankin vähän avoimemmin, ku tutustu niihin muihin pariskuntiin, ni sit se jo loppuikin se leiri. Et varsinkin ku siel oli niitä ryhmätehtävii ni... on se vähän hankalaa ku siä on kuitenkin ihan täysin tuntemattomii ihmisii ympärillä, et se kolme päivää on niin lyhkänen aika siinä et just ku saat tutustuttua, niin sit jo lähetäänkin. ” H2

Yksi haastatelluista mainitsi kuitenkin, että hänen mielestään kaksi viikkoa olisi jo liian pitkä aika. Sama henkilö kertoi myös, että kukaan vangeista ei ole hänen mielestään kovin avoin, vaan vankilassa olevilla vangeilla on usein paljon ennako-olettamuksia toisista vangeista ja että heidän ei ole helppo luottaa kehenkään. Siksi tutustuminen vie yleensä paljon aikaa.

Toisten haastateltujen mielestä ohjelmaa oli leirillä sopivassa määrin suhteessa omaan aikaan ja vapaa-aikaan perheenjäsenten kanssa. Yksi haastatelluista oli puolestaan sitä mieltä, että aikataulutettua ohjelmaa oli liikaa. Hän toivoi, että leirillä olisi enemmän tehtäviä, jotka pitäisi tehdä perheenjäsenten kanssa keskenään. Hän toivoi myös, että tiettyjen päivien ohjelma olisi painotettu siihen, että tehdään enemmän ryhmitöitä, ja että tietyt päivät olisi taas varattu enemmän yhdessäoloon perheen kesken. Monet toivoivat myös, että perheleirejä voisi olla enemmän. Erityisesti toivottiin enemmän perheleirejä sellaisille vangeille, jotka eivät pääse perhetapaamisiin sellaisiin paikkoihin, joissa leirejäkin järjestetään.

6.4 Vankien perhesuhteet ja niiden tukeminen

Ensimmäisten haastattelukysymysten teemana eli yhdistävänä tekijänä oli perheen tilanne. Tämä aihe ei suoraan vastaa tutkimuskysymyksiini, mutta sen sijaan se tuo tärkeää taustatietoa liittyen perheleirin vaikutuksiin. Leirin vaikutukset voivat olla hyvinkin erilaisia, jos perhe on ollut olemassa jo pitkään ennen vankeuden alkamista verrattuna tilanteeseen, jossa perhe on syntynyt vasta vankeuden aikana.

Monet haastatelluista kokivat, että vankeustuomio vaikutti positiivisesti perheen tilanteeseen. Läheisiään pystyi arvostamaan eri tavalla vankila-aikana kuin eläessään vapaudessa.

”Ehkä hyvällä tavalla, että meistä on tullu ehkä vielä läheisempiä ku aiemmin... että jotenki tuntu sillon et petti kaikki ku joutu tänne ja ehkä sitten tajus et kuinka on tavallaan eläny huonosti ja kuinka on tavallaan kohdellu niitä läheisiään huonosti, ja ne on silti ollu siinä tukena koko ajan... Vaikka... ei ois ansainnu ees sitä. Ni se on ehkä vaan syventäny sitä ja arvostaa enemmän niitä asioita ku aiemmin.” H3

Jotkut kokivat myös, että välit perheenjäseniin ovat lähentyneet vankila-aikana. Toisilla taas perhe oli syntynyt vasta vankeusaikana. Yksi haastatelluista kertoi, että hänellä on myös paljon ystäviä ja että välit läheisimpiin ystäviin on säilynyt myös koko vankeusajan. Yksi haastatelluista kertoi, että hän oli eroamassa puolisostaan juuri ennen vankeustuomion alkamista. Hän mainitsi kuitenkin, että vankeustuomiosta huolimatta välit perheenjäseniin ovat parantuneet, mutta samalla hän koki haasteelliseksi erossa olemisen perheestään vankeusaikana.

”Ainakin mun ja perheen väleihin niin vankeustuomiosta huolimatta ni välit on lähentyny ja tiivistyny ja parantunu, mut tietysti se, että mä oon täällä niin sehän nyt ei tietysti paranna heidän oloansa siellä.” H5

Esimerkiksi säännölliset tapaamiset vankilassa olivat parantaneet perheenjäsenten välejä. Yksi haastatelluista kertoi, että hänellä oli ollut ennen vankeustuomiota vaikea suhde hänen

lapsensa äidin kanssa ja aikaisemmin lapsen äiti oli rajoittanut yhteydenpitoa, mutta vankeustuomion alettua yhteydenpitoa ei enää rajoitettu. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen nykyisessä uusioperheessään lapset ovat ottaneet hänet hyvin vastaan isänään ja että he odottavat kovasti sitä, että isä vapautuu vankilasta.

Kukaan haastatelluista ei ollut kokenut, että perhettä olisi tuettu millään tavoin ennen vankeutta. Vankeusaikana perhesuhteita oli tuettu perhetapaamisilla, perheleireillä ja lomilla. Perhetapaamisia oli ollut hyvin erilaisia, aina kolmen tunnin perhetapaamisesta jopa viikon mittaiseen perhetapaamiseen kerran kuukaudessa. Yksi haastatelluista oli ollut mukana jopa kahdeksalla eri perheleirillä. Haastatellut kokivat myös, että eroavaisuudet perhesuhteiden tukemisessa olivat suuret eri vankiloiden välillä.

”Ne on hyvin vankilakohtasii ne, ne mitä sitten täs vankila-aikana on tuettu...” H4

Yksi haastatelluista oli esimerkiksi kokenut, että toisessa vankilassa annettiin paljon helpommin lomia tärkeästä syystä perheen kaikkiin tapahtumiin kuten lasten koulun järjestämiin vanhempainiltoihin, kun taas toisessa vankilassa ei lomia tärkeästä syystä myönnetty juuri ollenkaan. Yksi haastatelluista koki myös saaneensa tukea perhesuhteisiin vankila-aikana eri tahojen toimesta, kuten vankilan perhetyöntekijöiden ja Tampereen Settlementin toimesta. Sama henkilö oli kokenut, että hänen saamansa henkinen tuki oli tärkeää.

”Se on ollu tämmöstä... kaikkien asioitten hoidossa, mut tietysti, täysin tällasta niinkun henkistä tukee, mutta tosi tärkeä.” H5

6.5 Perheleirin vaikutukset vankien ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin

Kaikki haastatellut vangit kokivat saaneensa perheleiriltä uusia näkökulmia tai ajateltavaa. Yksi haastatelluista mainitsi, että hän sai toisilta vangeilta uusia näkökantoja siihen, kuinka vankeustuomio vaikuttaa hänen ja hänen perheensä väleihin ja että kuinka asiat menevät eri tavalla vankilassa kuin siviilissä. Toinen haastateltu kertoi tehneensä leirin aikana uusia havaintoja perheen jäsenyydestä ja tasavertaisuudesta perheessä. Hän piti uutena näkökulmana myös sitä, että pääsi tutustumaan uusioperheen kautta tulleisiin lapsiinsa paremmin ja hän koki, että he ovat ”oikea perhe”. Hänelle oli myös tärkeää nähdä, kuinka lapset käyttäytyvät leirillä uudessa tilanteessa. Yksi haastatelluista mainitsi uudeksi näkökulmaksi avoimuuden ja avarakatseisuuden lisääntymisen. Hän kertoi, ettei koskaan voi nähdä ihmisestä päälle päin minkälaisen tarinan ihminen kätkee sisäänsä. Sama henkilö kertoi, että muiden vankien kertomusten kuuleminen antoi toivoa.

”Ehkä ne mitä mä aiemmin mainitsin, että se että mitä muillakin on ihan, voi olla vähän haastavampiakin tilanteita välillä ja ne selviää siitä... Se anto sitä toivoa.” H3

Yksi haastatelluista kertoi saaneensa uusia näkökulmia ja havaintoja lapsensa kasvamisesta ja vertasi lapsensa kasvamista omaan murrosikänsä. Hän koki, että hänen murrosikäinen poikansa oli vielä lapsi, vaikka hän itse oli siinä iässä kokenut olevansa jo aikuinen.

”Kyl varmaan pojan suhteen ainakin uusia näkökulmia ja huomannu että kasvaa aika nopeeta nyt kun se on nyt täyttää kuustoista... Itte kuvitteli siinä iässä olevansa jo ihan aikuinen mutta ihan lapsihan se vielä on.” H1

Perheleirillä oli monenlaisia vaikutuksia haastateltujen vankien ihmissuhteisiin. Osa haastatelluista koki perhesuhteidensa ja ihmissuhteidensa lähentyneen ja parantuneen yhdessä olon kautta, joku taas sai leiriltä uusia ystäviä. Joku tosin koki välien lähentymisen laimenevan ajan myötä.

”Ne on yleensä niinku kaikki muutkin leirit, niin ne on lähentäny välejä pojan kanssa, mutta sit taas, kun menee aikaa jonkin verran, et ollaan puhelimien varassa, niin sit se taas laimenee tavallansa sitte.” H1

Yksi haastatelluista koki myös avoimuuden lisääntymisen vaikuttavan positiivisesti ihmissuhteisiin. Perheleiri vaikutti siihen, että hän halusi ymmärtää paremmin muita ihmisiä. Yksi haastatelluista koki positiivisena asiana sen, että perheleirillä keskusteltiin perheen asioista.

”Pelkästään positiivisesti että... sen lisäksi, että siellä leirillä ny puhuttiin ohjaajien läsnä ollessa ihan oman perheenkin asioista ni sen lisäksi puhuttiin tosi paljon sitte keskenämme kaikista asioista... Että se on pelkästään positiivisesti vaikuttanu.” H5

Myös vankien omaan hyvinvointiin perheleiri vaikutti. Moni haastatelluista koki omien voimavarojensa lisääntyneen tai mielen virkistyneen perheleirin aikana. Leiri auttoi jaksamaan, vaikkakin yksi haastatelluista kertoi olevansa väsynyt leirin jälkeen palatessaan takaisin laitosolosuhteisiin, mutta tästäkin huolimatta hän koki perheleirin voimavarana.

”En mä tiä... se on niin iso voimavara, et ei sitä oikein osaa sanoin kuvailla, kun saa olla pojan kanssa ja sitte isä oli silloin alkuun siellä... Laatuaikaa taas mitä ei saanu siivilissäkään niin paljoo...” H1

Yksi haastatelluista koki mielensä virkistyneen siitä, kun oli päässyt pois ”kivitalosta” eli suljetusta vankilasta viettämään aikaa perheen kanssa. Yksi haastatelluista kertoi kuitenkin pirstumisen leirin jälkeen olevan vain lyhytaikaista.

”Oli ainakin se hetken aikaa siinä, et oli paljon pirteempi ja jakso vähän paremmin, että ku kaikkihan on aina yleensä vähän hetkellistä, että jos sitä jaksas pitää yllä kauemmin niin sitte... Sit kun taas palataan tänne näin ja ollaan samaa arkee ja tälle niin kyllä ne aika nopeesti vaan unohtuu... Tai sillei, ei ne kokonaan unohdu, kyllähän niist saa niitä avuja ja tämmösi, mut sit tavallaan se hyvinvointi, ehkä se on niin lyhyt-aikasta tommosista asioista kuitenkin sitte.” H3

Yksi haastatelluista koki asioista puhumisen toisten kanssa vaikuttavan myös omaan hyvinvointiinsa jatkossakin. Eräs haastatelluista puolestaan koki oman isyytensä vahvistumisen vaikuttavan positiivisesti omaan hyvinvointiinsa ja tuovan lisää hyvää mieltä.

”Oli joo, siis se just, että ku konkretisoituu se, että olen uusioperheessä ja oon isä ja se että pojat kutsuvat mua isäks ja... Ja se semmonen rooli, että omaksu sen ja se tuntu hyvältä, että kun se tulee heidän suustaan... Ja heidän halustaan. Niin tota, niin se vaan anto lisää hyvää mieltä sillee, että on oikealla tiellä ja...” H4

6.6 Vankien toiveet tulevaisuuden perheleireistä

Yksi haastatelluista vangeista haluaisi ottaa perheleirille tulevaisuudessa mukaan lapsensa isovanhemmat molemmilta puolilta. Kaksi haastatelluista toivoi koko perhettä mukaan tulevaisuuden perheleireille. Heillä oli ollut aikaisemmin mukana vain osa perheen jäsenistä, eli vanhimmat lapset eivät olleet mukana leirillä. Yksi toivoi mukaansa jatkossa tyttöystävänsä. Yksi haastatelluista puolestaan koki, että ei tarvitse perheleirille mukaan ketään muita kuin oman ydinperheensä. Henkilö, joka toivoi perheleirille mukaan myös lapsen isovanhempia, näki tärkeäksi niiden ihmissuhteiden kehittämisen, jotka olivat hänen mielestään terveitä ja normaaleja.

”Kehittää niitä suhteita ja vahvistaa. Varsinkin meidän kohdalla se kai ois tosi tärkeitä, ja varmaan monen muunki, et vaikka ei oiskaan kummatkin vankilassa ja tällei, mut silti, millasta elämää on eletty ni siel on vähän normaalia ollu, et ne perhesuhteet ois ehkä semmosii terveitä niin sanotusti.” H3

Kysyessäni vankien toiveita leirin järjestelyihin liittyen, osa haastatelluista eivät nähneet mitään tarvetta muutokseen vaan toivoivat jatkossa samanlaisia perheleirejä kuin tähänkin asti. Yksi haastatelluista toivoi jatkossa pääsevänsä mukaan parisuhdeleirille, eli leirille, jossa on mukana ainoastaan puoliso, mutta ei lapsia. Yksi haastatelluista puolestaan toivoi enemmän yksioimisuuden huomioimista leirien suunnittelussa.

”Ehkä semmosia, et ne ois enemmän yksilöllistettyjä, että tavallaan täytettäis jonkunlaista kaavaketta, ennen kun mennään sinne leirille, et niil on jonkunlainen lähtötilanne tieto siitä perheestä, joka sinne tulee, että sitte ehkä osataan työskennellä niitten kanssa niitä ongelmia mihin ne haluaa...” H3

Kysyessäni leirin vaikutuksista ihmissuhteisiin ja hyvinvointiin tulevaisuudessa, kaksi haastateltua näki perheleirillä ja perheen kanssa yhdessä ololla olevan tulevaisuudessa vaikutusta siihen, ettei vieraannu omasta perheestään ja omista lapsistaan.

”Niin en mä tiä vaikuttaako se nyt ihan hirveesti tulevaisuuteen, ku tääl ei hirveesti muutenkaan pysty sillei miettimään ku joutuu olemaan tääl lukkojen takana... Mut se on just se, kun saa olla perheen kaa yhdessä ni... Se on tärkeintä. Mä en tiä, tottakai se parantaa tulevaisuuden näkymiikin ku saa olla... ettei vieraannu omasta perheestään. Et jos sieltä kannalta lähtee hakemaan.” H2

Toinen haastatelluista näki perheleirin vaikutusten kantavan vielä pitkälle tulevaisuuteen, vapautumisvaiheeseen ja siihen kun hän palaa takaisin perheen luokse. Hänelle oli tärkeää se, ettei hänen pieni lapsensa koe häntä vieraaksi hänen palatessaan kotiin vankilajakson jälkeen. Kyseinen vanki oli ollut vankilassa suurimman osan lapsensa elämän ajan, joten perheleirillä oli tärkeä merkitys vangin ja hänen lapsensa suhteen kehittymisessä ja vahvistumisessa.

”Vaikutuksethan kantaa mun kohdallani varmasti viä pitkälle että... niin paljon on saanu pelkästään hyvää aikaan... Niitten leirien pohjalta ja että varmasti on viä vaikutusta tosi pitkälle tulevaisuudes.”
”Onhan sillä siihen vaikutuksia että... ensinnäkin se, että kun on ollu niillä leireillä ja muutenkin on pientä tytärtäkin nähny usein niin, kyllähän se siihen vaikuttaa, että sitkun mä pois pääsen ni, etten mä oo ihan ventovieras, että missä mä oon ollu kaks vuotta...” H5

Yksi haastatelluista mainitsi, että ei osaa sanoa vielä, miten perheleiri vaikuttaa tulevaisuudessa. Hän mainitsi kuitenkin perheleirin vaikuttaneen välien lähentymiseen läheisten kanssa ja kertoi tämän vaikuttavan ainakin lähitulevaisuudessa. Yksi haastatelluista kertoi avoimuuden ja avarakatseisuuden lisääntymisen perheleirillä vaikuttavan myös tulevaisuudessa. Eräs haastatelluista vertasi perheleiriä yhteisökuntoutukseen ja kertoi, että perheleirillä oli paljon samankaltaisuuksia verrattuna yhteisökuntoutukseen. Hän mainitsi myös, että jos hän ei olisi käynyt läpi yhteisökuntoutusta, jossa hän koki saaneensa kokonaan uuden identiteetin ja

jossa hän pystyi puhumaan asioista ja olemaan avoin, niin hän olisi saanut samat asiat perheleiriltä. Hän koki myös saaneensa leiriltä rehellistä palautetta ja kannustusta ja ohjaajat näkivät asioita, joita hän itsekin oli nähnyt ja joihin hän kaipasi vahvistusta.

”Et siä sai semmosta hyvää tukea ja tietää et on oikealla tiellä, että se tavallaan semmosta peiliä, että tekee asioita oikein... Se siin oli hyvää.” H4

Yksi haastatelluista näki, että keskustelut ohjaajien ja perheenjäsenten kanssa vaikuttivat positiivisesti vapautumisvaiheeseen. Keskusteluja käytiin perheleirin aikana työntekijöiden ja leiriläisten välillä, vankien välillä ja sen lisäksi perheenjäsenet keskustelivat keskenään erilaisista asioista.

”Ja kuitenkin se, että ne on tosiaan auttanu kaikessa... kaikissa keskusteluissa ja kaikissa muunkin perheenjäsenten kanssa ni kyllä siihen vaikutusta on siihen vapautumiseen.” H5

Yhteenvetona tuloksista voidaan todeta, että tärkein perheleirille hakeutumisen syy oli halu viettää aikaa yhdessä perheen kanssa. Perheleirillä oli vaikutusta haastateltujen vankien perhesuhteisiin ja kaikkien haastateltavien vankien suhteet perheenjäseniin lähentyivät ja parantuivat perheleirin aikana. Tukea ja apua vangit saivat perhesuhteidensa hoitamiseen niin perheyöntekijöiltä ja leirin ohjaajilta kuin myös toisilta vangeilta. Monet haastatelluista vangeista kokivat myös, että vankeustuomio ja sen aikana saatu tuki ja apu oli vaikuttanut positiivisesti perheen tilanteeseen. Perheleirillä vankien ihmissuhteita ja hyvinvointia edistävinä asioina koettiin perhesuhteiden parantuminen, avoimuuden lisääntyminen, uusien ystävien saaminen, voimavarojen lisääntyminen, mielen virkistyminen, isyyden vahvistuminen ja asioista puhuminen toisten kanssa. Kehitysehdotuksena tuli esille, että kaikki haastatellut vangit toivoivat perheleirien olevan nykyistä pidempiä.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa esittelen haastatteluista saatujen tulosten perusteella tekemiäni johtopäätöksiä tutkimuskysymyksiini vastaten. Tutkimuskysymykseni olivat: Millaisia kokemuksia vangeilla on perheleireistä ja minkälaisia vaikutuksia perheleireillä on ollut vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin vankien itsensä kokemana. Tässä luvussa peilaan myös tutkimustuloksia alan kirjallisuuteen, jota esittelin aikaisemmin teoreettisessa viitekehyksessä ja opinnäytetyön yhteiskunnallisissa lähtökohdissa. Olen ottanut tähän lukuun mukaan tarkastelun kohteeksi myös joitakin muita alaan liittyviä kirjoja ja tutkimuksia.

7.1 Yhdessäolo perheenjäsenten kanssa oli tärkeimpiä asioita

Haastatteluissa ilmeni, että perheleirille hakeutumisen syitä olivat halu viettää aikaa ja olla yhdessä perheen jäsenten kanssa, neuvojen ja apujen hakeminen sekä hakeminen leirille perheen dynamiikan ja ihmissuhteiden toimivuuden näkemiseksi. Vankien sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen ja perhe-elämän edistäminen korostuvat Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Suomen perustuslain yksityiselämää ja perhe-elämän suojaa koskevissa säännöksissä sekä vankeuslain tavoitteissa. (Myhrberg 2012, 110.) Perheleiri on yksi käytettävissä oleva keino vankien sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseksi ja perhe-elämän edistämiseksi. Osa haastatelluista vangeista mainitsi tärkeimmäksi syyksi perheleirille hakeutumiseen sen, että saa viettää aikaa lapsensa kanssa. Aika vankilassa voi muuttaa perheen normaalitilannetta ja toimintaa monella tavalla. Perheenjäsen, isä tai äiti ei voi enää osallistua samalla tavalla arjen pyörittämiseen kuin aikaisemmin vapaana ollessaan. Perheleiri tarjoaa perheelle yhden mahdollisuuden olla yhdessä vankeusrangaistuksen aikana. (Sassi & Huhtimo 2006, 25.) Osalla haastatelluista oli perhe olemassa jo ennen vankeuden alkamista, toisilla taas perhe oli syntynyt vasta vankeuden aikana. Osalle haastatelluista vangeista perheleiri tarjosi mahdollisuuden viettää aikaa perheenjäsenten kanssa pidempään ensimmäistä kertaa. Yksi haastatelluista oli esimerkiksi vain vankilan myöntämällä lomilla nähnyt lapsiaan. Perheleiri voikin toimia eri ihmisille eri roolissa. Joillekin osallistujille leiri voi olla ensimmäinen mahdollisuus tavata omaa perhettä pitempiaikaisesti ja toisille se voi olla jatkokyöskentelymahdollisuus jo aikaisemmin alkaneelle perhetyölle (Sassi & Huhtimo 2006, 25).

Haastateltujen vankien mielestä miellyttävimpiä kokemuksia perheleirillä olivat niin ikään yhdessä oleminen perheenjäsenten kanssa. Osa haastatelluista pitivät myös ohjatusta toiminnasta, toiset taas enemmän vapaa-ajasta. Myös vaihtelu paikan ja maisemien suhteen tuli esille. Perheleirien ohjelma voi olla hyvin monipuolinen ja erilainen riippuen leiristä. Leirin ohjelma voi olla esimerkiksi vapaa-ajan viettoon ja yhdessäoloon painottuva, tai toisaalta ohjelma voi painottua enemmän esimerkiksi vanhemmuuden ja parisuhteen hoitamiseen. (Sassi & Huhtimo 2006, 25 & Nieminen 2016.) Perheleireillä, joihin haastatellut olivat osallistuneet, oli runsaasti sekä vapaa-aikaa että ohjattua toimintaa. Haastatteluista kävi ilmi, että leireillä oli ollut esimerkiksi rastitehtäviä, keskustelua ryhmissä ja ohjattua keskustelua yhdessä perheenjäsenten kanssa. Vapaa-ajalla joku haastatelluista oli käynyt esimerkiksi kalastamassa ja soutelemassa.

7.2 Normaalisuuden periaatteen toteutuminen, epämiellyttävät kokemukset ja täyttyneet odotukset

Normaalisuuden periaate toteutui mielestäni haastattelujen mukaan hyvin perheleireillä. Eräs haastatelluista mainitsikin, että leirin ohjaajat olivat järjestäneet leirille kaikkea sellaista, mikä tuntui ”normaalilta”. Vankiloiden perhetyöllä voidaan pyrkiä vähentämään vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan (Rikosseuraamuslaitos 2013, 10). Tässä perheleiri toiminta on onnistunut hyvin. Perheleirillä tehtiin asioita, joita kuka tahansa perhe voi tehdä leireillä, kuten kalastamassa käynti. Nämä asiat ehkäisevät mielestäni hyvin vankeudesta aiheutuvia haittoja.

Perheleiritoimintaan liittyviä epämiellyttäviä kokemuksia olivat pitkä matkustusaika leiripaikalle, leirin liian tiivis aikataulu ja lapsenomaiset leikit. Vankeuslaissa ei ole erikseen sääntöjä, jotka koskevat vangin kuljetusta. Tutkintavankeuslain 14 luvun säännöksiä voidaan soveltaa kuitenkin jossain määrin myös vankeusvankeihin. Kuljetusta koskevia sääntöjä sisältyy myös vanginkuljetuslakiin ja vanginkuljetusasetukseen. Kuljettamisvastuu jakautuu poliisin ja vankeushoitoviranomaisten kesken. Yleisenä periaatteena vangin kuljetukseen liittyen on, että kuljetus on suoritettava ilman aiheetonta viivytystä. Kuljetusajan pituus ei saisi muodostua kohtuuttoman pitkäksi ottaen huomioon kuljetuksen syy, matkan pituus sekä kuljetettavan vangin terveys. Kuljetus tulee myös järjestää huomiota herättämättä. (Myhrberg 2012, 61-62.) Haastatteluissa ei selvinnyt tarkemmin, mistä syystä vangin matka leiripaikalle kesti niin kauan eli noin viikon ajan.

Useat haastatelluista vangeista kokivat, että perheleiri oli täyttänyt tai jopa ylittänyt heidän kaikki ennakko-odotuksensa leiristä. Perheleiristä myös koettiin olevan hyötyä. Yksi haastatelluista kertoi perheleirillä ilmenneen hänen lapsellaan olevan pelkotiloja, joita leirin jälkeen alettiin työstää. Hän piti hyvänä asiana sitä, että pelkotilojen olemassaolo ilmeni perheleirillä turvallisissa olosuhteissa. Hannakaisa Rynnänen ja Maarit Suomelan tekemässä tutkimuksessa selvitettiin vankeusrangaistuksen vaikutuksia lapsiin tai lapseen. Viidestätoista vastaajasta viisi ilmoitti lastensa vaikuttavan levottomilta, ja viisi kertoi lapsilla olevan enemmän pelkotiloja, kahdeksan vastaajaa kertoi lasten vaikuttavan surullisilta, ja kaksi vastaajaa kertoi lasten vetäytyneen kuoreensa. Kolme vastaajista ilmoitti lastensa saaneen huomautuksia häiriköinnistä koulussa tai päiväkodissa, ja yksi kertoi lapsensa kantavan syyllisyyttä vanhemman vankeusrangaistuksesta. (Rynnänen & Suomela 2011, 49.)

Perheleirit saattavat parhaimmillaan toimia lasten mielenterveysongelmia ennaltaehkäisevästi tai jopa hoitavasti. Perheleirin luoma ilmapiiri, tiivis yhdessäolo muiden ihmisten kanssa ja ammattilaisten läsnäolo saattavat herkästi nostaa pintaan monia haavoja ja kipeitä muistoja, joten tähän on hyvä varautua etukäteen esimerkiksi hankkimalla ajankohtaista tietoa auttavista tahoista ja paikoista, joihin perheet voidaan ohjata saamaan jatkohoitoa. Lapsille on myös perustettu omia ryhmiä, joissa lapsi voi saada vertaistukea muilta samassa tilanteessa olevilta lapsilta. Esimerkiksi Kriminaalihuollon tukisäätiö yhdessä Snellun (Helsingin

seurakuntayhtymän erityisnuorisotyön keskus) kanssa vetää Taimi-ryhmiä 7-12 vuotiaille lapsille, joiden perheenjäsen on vankilassa tai suorittaa muuta rangaistusta kuten yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta. Ryhmässä lapsi voi käsitellä isän tai äidin vankeuden mukana tuomia tunteita ja tilanteita yhdessä muiden lasten kanssa. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2017.)

Perheleireiltä saatuja erilaisia tuen ja avun muotoja olivat omaisten saama tuki, vertaisilta saatu tuki, ohjaajilta ja perhetyöntekijöiltä saatu tuki, henkinen tuki ja yhteisen tekemisen tuoma tuki. Vertaistuki oli asia, joka tuli esiin useimmissa vastauksissa. Vertaistuessa oli haastatelluille vangeille tärkeää esimerkiksi se, että sai jakaa asioita ihmisten kanssa, jotka ymmärtävät, mistä puhutaan. Joku piti myös tärkeänä asiana sitä, että vertaistuki on oikeanlaista. Vertaistuki koetaan usein luonnollisena tapana auttaa ja saada tukea. Vertaistuki perustuu ryhmästä saatavaan voimaan. (Siekkinen 2008.) Yksi haastatelluista kertoi, että hänestä tuntui, että perheet tekivät sen leirin. Vastaus ilmentää juuri tätä ryhmästä saatavaa voimaa ja ”me-henkeä”, eli ”me perheet tehtiin se leiri”. Tämä vastaus kuvastaa myös sitä, että vertaistuki ei ole ainoastaan saamista vaan myös antamista. Monet haastatelluista mainitsivatkin ryhmäkeskustelujen hyödyllisyyden. Ryhmässä voi sekä antaa itsestään, että saada toisilta. Vertaiset voivat kokea itsensä hyödyllisiksi ja tarpeellisiksi ollessaan mukana vertaistoiminnassa. Itsensä kokeminen tarpeellisena ja hyödyllisenä voi olla tärkeä tekijä oman elämän uudelleen järjestelyssä. Vertaistoiminta voimaannuttaa ja auttaa näkemään oman elämän uudella tavalla ja voi myös antaa eväitä lähteä muuttamaan elämänsä suuntaa. (Malin 2006, 5.)

Perheleirin kehittämiseen liittyvissä vastauksissa kävi ilmi, että kaikki vastaajat toivoivat perheleirien olevan jatkossa nykyistä pitempiä. Haastatellut toivat esiin sen, että tärkeää leirin pituudessa oli se, että ehtii kunnolla tutustumaan muihin leiriläisiin. Muita kehittämisehdotuksia olivat leirin aikataulun väljentäminen niin, että leirillä olisi enemmän aikaa olla perheen kesken ja että leirejä järjestettäisiin nykyistä useammin. Leirin aikatauluista vastaajat olivat tosin jonkin verran erimielisiä, osan mielestä ohjelmaa oli juuri sopivasti, mutta yhden vastaajan mielestä ohjelmaa oli liian paljon.

Vankeuslaissa on joitakin esimerkkejä siitä, milloin ja minkälaisissa tilanteissa vangin osallistumista vapaa-ajan toimintoihin ja vapaa-ajan viettoon voidaan rajoittaa, ja minkä vuoksi kaikki vangit eivät esimerkiksi perheleireille pääse. Kieltäminen tai rajoittaminen voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, jos vanki on sijoitettu sopimusosastolle tai varmuusosastolle. Osallistuminen vapaa-ajan toimintaan voidaan tai sitä voidaan rajoittaa myös, jos vanki suorittaa yksinäisyysrangaistusta tai on turvaamistoimenpiteiden kohteena. Vangille voidaan myös määrätä kurinpitörangaistuksena oikeuksien menetys, joka koskee vapaa-ajan toimintoi-

hin osallistumista. (Myhrberg 2012, 83.) Perheleirien kehittäminen nykyistä pidemmäksi vaatisi enemmän henkilöstöresursseja ja voimavaroja. Perheleirien kestäessä pidempään myös vankiloissa tarvitaan perhetyöntekijöitä, joten kaikki perhetyöntekijät eivät välttämättä voi olla mukana leirillä.

7.3 Perheleirillä oli vaikutusta vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin

Opinnäytetyön tutkimustuloksissa oli viitteitä siitä, että monella haastatellulla vangilla välit läheisiin ja erityisesti perheenjäseniin olivat parantuneet perheleirillä ja myös vankeusaikana yleensäkin. Tämä voidaan tulkita positiiviseksi tutkimustulokseksi, koska esimerkiksi elämäntekijöiden mukaan avioliitto ja lapsen syntyminen saattavat toimia positiivisena vaikuttimena rikoksista irrottautumisessa eli desistanssiin (Laine 2014, 123 - 124). Lapsen syntyminen ei välttämättä toimi positiivisena vaikuttimena, jos toinen vanhemmista kieltää tai estää vankia näkemästä lastansa, joten tämänkin vuoksi perheenjäsenten välien pysyminen hyvänä on tärkeää ja tätä tavoitetta perheleirit ja vankilan perhetyö taas tukevat. Janne Ranisen kirjassa ”Isänä vankilassa” eräs haastatelluista vangeista mainitsee, että ”perhe on jokaiselle järkevälle ihmiselle paras kannustin rikoksettomaan elämään” (Raninen 2013, 96). Desistanssi tutkimuksen mukaan avioliiton solmiminen ja lapsen syntyminen ovat ulkoisia käännekohtia, jotka vahvistavat rikoksentekijän nauttimaan sosiaalista tukea. Nämä tapahtumat yksistään eivät kuitenkaan johda rikoksista irtaantumiseen, jos samalla vangin mielessä ei synny sisäistä käännekohtaa kuten motivaatiota muuttaa omaa elämäänsä. (Tyni & Blomster 2012, 623-624.)

Osalla haastatelluista oli perhe syntynyt vasta vankeusaikana. Ihmisoikeuksissa on mainittu oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe. Ihmisoikeuksien 16. artiklan mukaan jokaisella täysi-ikäisellä miehellä ja naisella on oikeus perustaa perhe ilman mitään rajoituksia, joka johtuisi rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta. Perhe on myös yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan. (Ihmisoikeudet 2017.) Tämän vuoksi vankilan perhetyön ja perheleiri toiminnan tulisi tukea myös vankeuden aikana syntyneitä perheitä. Myös vankien läheisiä ystävyys suhteita on tärkeää tukea, mutta kuten haastattelussa tuli ilmi, tärkeää on ystävyys suhteen laatu, koska vangeilla voi olla ystäviä jotka tukevat heitä rikoksettomaan elämään, mutta myös ystäviä, jotka saattavat vain lisätä riskiä rikolliseen käyttäytymiseen. Perhetyön tavoitteena on tarvittaessa myös tukea vankia epäterveistä suhteista irrottautumisessa (Rikosseuraamuslaitos 2013, 8).

Haastattelussa ilmeni, että yhteydenpito perheen jäseniin vankeusaikana oli tapahtunut puhelimitse, postitse kirjeitä kirjoittamalla, perhetapaamisissa ja perheleireillä. Osalla haastatelluista vangeista oli loma-aika alkanut, joten he pääsivät myös lomalla tapaamaan perheitänsä. Kaikilla näillä yhteydenpito muodoilla on tärkeä tehtävänsä ja merkityksensä vankeuden aikana ja vankeuden eri vaiheissa. Rikosseuraamuslaitoksen perhetyön yksi osa-alueista

on yhteydenpidon mahdollistaminen vangin ja perheen välillä (Rikosseuraamuslaitos 2013, 8). Jos vangilla ei ole mahdollisuutta poistumisluviin, on huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata perhettään vankilan järjestämässä tapaamisissa. Määräyksen mukaan vankiloilla on kuitenkin mahdollisuus rajoittaa tapaajien määrää. Rajoittaminen ei kuitenkaan voi koskea vangin lähiomaisia tai muita läheisiä. (Myhrberg 2012, 111.) Haastatelluilla vangeilla oli mahdollisuuksia pitää yhteyttä perheen jäseniinsä monin eri tavoin. Heillä kaikilla oli ollut myös mahdollisuus osallistua perheleirille. Eurooppalaisen COPING tutkimuksen mukaan puhe-
limen merkitys yhteydenpidon kannalta on suuri. Yhteydenpidon mahdollistaminen vangitun vanhemman ja hänen lapsensa välillä on tärkeä osa lapsen mielenterveyden ja hyvinvoinnin tukemista. Lapset kaipaavat positiivista ja lapsiystävällistä ympäristöä tullessaan tapaamaan vanhempansa vankilaan. (COPING-tutkimus, 45.)

Haastattelujen perusteella perheleirillä oli vaikutusta siihen, ettei vanki vieraannu omasta perheestään. Yksi haastatelluista kertoi myös lastensa odottavan kovasti isän pois pääsyä vankilasta. Janne Raninen kertoo kirjassaan ”Isänä vankilassa” Ulla Carin Hedinin tekemästä Ruotsin vankeinhoitolaitoksen vuonna 2000 julkaisemasta arviointiraportista vanhemmuuden tukemisesta vankiloissa. Raportissa kerrotaan kolmesta erilaisesta lasta kuormittavasta vaiheesta vanhemman vankeuden yhteydessä ja siinä referoidaan myös monia muita tutkimuksia. Raportin mukaan yksi lasta kuormittavista vaiheista on perheen yhdistyminen vankeuden jälkeen. Perheen yhdistyminen tuo mukanaan monia tunteita, kuten iloa jälleennäkemisestä, mutta myös huolta siitä, joutuuko vanhempi uudelleen vankilaan. Kun talouteen tulee yksi perheenjäsen lisää, kotiin ja arjen sujumiseen tulee paljon muutoksia. (Raninen 2013.) Ulkopuolinen apu ja tuki ovat usein myös tarpeen erityisesti heti vapautumisen jälkeen (Portti vapautteen 2015). Jotta tätä vankilasta vapautumisen ja kotiin palaamisen vaihetta voidaan helpottaa, perheleirit toimivat tässä hyvänä apukeinona. Perheleirillä eletään kuitenkin kodinomaisissa tunnelmissa, syödään yhdessä, leikitään, nukutaan ja pidetään hauskaa. Perheleireillä estetään nimenomaan vieraantumista omasta perheestä ja perheenjäsenistä. Jos on kyse uusioperheestä, perheleiri antaa tilaisuuden nähdä käytännössä, kuinka perheenjäsenet kommunikoivat keskenään ja miten perheen dynamiikka toimii ja hyväksyvätkö lapset uutta perheenjäsentä.

Haastattelujen perusteella kukaan haastatelluista vangeista ei ollut kokenut, että perhettä olisi tuettu mitenkään ennen vankeutta. Tämä saa miettimään perheiden ennaltaehkäisevää tukemista ja auttamista. Olen työskennellyt jo vuosia yrityksessä, joka pyrkii tekemään ennaltaehkäisevää lasten suojelua ja perhetyötä. Mutta onko niin, että haastateltujen vankien tarpeet eivät olleet kohdanneet millään tavoin tai missään kohdin perhettä tukevia ja auttavia tahoja ennen kriisin ja vankeuden alkamista? Vai onko niin, että ennen tapahtunutta rikosta

ja vankeutta perheessä ei ollut mitään ongelmia? Tämä saa miettimään monenlaisia kysymyksiä ja ennen kaikkea ennalta ehkäisevän perhetyön mahdollisuuksia rikosten ja perheen kriisiytymisen ehkäisyssä.

Haastattelujen perusteella haastatellut vangit olivat kokeneet saaneensa tukea perheelleen vankeusaikana perheleirien kautta, isä-lapsi tapaamisissa, perhetapaamisissa, lomien aikana sekä eri tahojen toimesta. Toinen lasta kuormittava vaihe on vanhemman poissaolo vankeuden aikana. Erytisen herkkä ikä, jolloin lapsi kärsii vanhemman poissaolosta, on 5-14 vuotiaana. Poissaolo voi alentaa lapsen itsetuntoa ja aiheuttaa lapsen vetäytymistä perheestään ja kaveripiiristään. Yleisiä reaktioita tässä vaiheessa ovat suru, kriisireaktiot, kaipuu ja ikävä. Psykosomaattiset oireet ovat myös mahdollisia tässä vaiheessa. Vanhemman poissaoleminen luo huolta lapsen mielessä. (Raninen 2013, 72.) Erään espanjankielisen (saatavana myös englanniksi ja ranskaksi) tutkimuksen mukaan eurooppalaiset vankien lapset olivat kärsineet usein myös erilaisista traumaista, pelosta, häpeästä ja syyllisyydentunteista. Heillä oli myös terveysongelmia, sekä taantuvaa käyttäytymistä kuten vuoteen kastelua. Monella vankien lapsilla oli myös laskenut suorituskyky koulussa, heillä esiintyi poissaoloja koulusta, lisäksi heillä oli myös taipumusta aggressiivisuuteen ja antisosiaaliseen käyttäytymiseen. (Robertson 2007, 9-10.) Lasten oikeuksien mukaan lapsen asuessa erossa vanhemmastaan tai vanhemmistaan, hänellä on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja yhteyksiä säännöllisesti kumpaankin vanhempansa, paitsi siinä tapauksessa, jos se on selvästi lapsen edun vastaista. (9 artikla). (Perhe muurin toisella puolella 2003, 22). Näiden seikkojen vuoksi vangin perhesuhteiden tukeminen vankeusaikana on tärkeää. Erytisesti perheleirit voivat osoittautua hyödyllisiksi, jotta perheenjäsenet voivat käsitellä yhdessä tapahtuneita asioita, sekä omia tunteitaan.

Haastattelujen perusteella vangit kokivat perheleiriltä saatuina uusina näkökulmina esimerkiksi uudet havainnot omista lapsistaan ja heidän kasvamisestaan ja kehitymisestään, avarakatseisuuden lisääntymisen, toivon vahvistumisen sekä uudet havainnot perheen jäsenyydestä ja tasavertaisuudesta perheessä. Toivon vahvistuminen ja avarakatseisuuden lisääntyminen tapahtuivat vertaistuen kautta. Ihminen, joka tuntee tilanteen, jossa toinen parhaillaan elää voi tuoda toivoa. Yhteiset kokemukset ja tapahtumat luovat keskinäistä ymmärrystä tukijan ja tuettavan välille. (Mielenterveyden keskusliitto 2017.) Vertaistuen avulla voidaan myös ymmärtää paremmin menneisyyttä ja sitoutua nykyhetkeen. Vertaistuki voi antaa myös toivoa tulevan kohtaamiseen. (Mielenterveystalo.) Tämän vuoksi vertaistuen saaminen vankeuden aikana ja perheleireillä on osoittautunut tärkeäksi voimavaraksi vangeille.

Opinnäytetyön tuloksien mukaan haastatellut vangit kokivat perheleirin vaikuttavan heidän ihmissuhteisiinsa. Erilaisia vaikutuksia olivat esimerkiksi välien lähentyminen pojan kanssa, perhesuhteiden parantuminen yhdessäolon kautta, avoimuuden lisääntyminen ja uusien ystävien saaminen. Välien lähentyminen pojan kanssa ja perhesuhteiden parantuminen osoittavat,

että tässä mielessä perhetyön tavoitteet olivat toteutuneet ainakin kasvatustehtävässä tukemisessa, keskusteluavun antamisessa sekä valmiuksien parantamisessa ja tukemisessa arjen toiminnoissa. Lapsi-vanhempi suhteita tulee tukea rangaistuksen aikana lapsen edun mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2013, 8.) Vankiloiden perhetyöllä voidaan pyrkiä vähentämään vankeudesta aiheutuvia haittavaikutuksia ja edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan. (Rikosseuraamuslaitos 2013, 10.) Perhesuhteiden parantuminen ja välien lähentyminen perheenjäsenten kanssa voi edistää vangin sijoittumista yhteiskuntaan ja jopa vähentää uusintarikollisuutta. Uusia ystäviä voi saada myös vertaistuen kautta ja tätä vertaistoiminta tukee osaltaan.

Perheleiri vaikutti myös vankien oman kokemuksen mukaan heidän omaan hyvinvointiinsa vankeusaikana. Haastatellut vangit kokivat voimavarojensa lisääntyvän, mielen virkistyvän ja isyyden vahvistuvan perheleirin aikana. Yksi haastatelluista koki myös asioistaan puhumisen ihmisten kanssa vaikuttavan positiivisesti tulevaisuuteen. Tässä kohtaa jälleen keskusteluavun antaminen on toiminut positiivisesti perheleirin aikana. Suomessa vankien kohdalla psykiatristen häiriöiden kokonaisuus on jopa viisinkertainen muuhun väestöön verrattuna (Lauerma 2007). Tämän vuoksi on varmasti tärkeää, että haastatellut vangit kokivat voimavarojensa lisääntyvän ja mielen virkistyvän perheleirin aikana. Tämä saattaa toimia mielenterveysongelmia ennaltaehkäisevänä tai jopa hoitavana tekijänä. Myös isyyden vahvistuminen voi lisätä voimavaroja ja edistää vangin vastuunottoa perheen jäsenistä. Yhtenä perhetyön tavoitteena on vangin omien voimavarojen lisääntyminen, joten tältä osin perheleirit ovat ainakin onnistuneet perhetyön yleisissä tavoitteissaan (Rikosseuraamuslaitos 2013, 8). Sosiaaliset siteet, jotka liittyvät esimerkiksi työhön tai parisuhteeseen, vaikuttavat siihen, miten ihminen näkee itsensä ja uudelleen rakentaa identiteettinsä (Andersson 2016, 30). Isyyden vahvistuminen ja itsensä näkeminen perheenjäsenenä voi myös vahvistaa vangin identiteettiä ja vaikuttaa haluun irrottautua rikollisesta maailmasta.

Opinnäytetyön tuloksissa kävi ilmi, että haastatelluilla vangeilla oli erilaisia toiveita ja odotuksia tulevaisuuden perheleireihin liittyen. Tosin osa haastatelluista oli sitä mieltä, että tulevaisuuden perheleirit voivat olla samanlaisia kuin tähän asti. Muutostoiveita olivat kuitenkin isovanhempien mukaan ottaminen leirille, koko perheen mukaan ottaminen, muiden läheisten (kuten tyttöystävä) mukaan ottaminen ja yksilöllisyyden huomioiminen leirien suunnittelussa. Yhdellä haastatelluista oli toive parisuhdeleirille pääsystä. Parisuhdeleirejä on kuitenkin jo järjestetty, joten en käsittele sitä tässä yhteydessä. Kansainvälisen COPING tutkimuksen mukaan perheen ulkopuolisten sukulaisten antama tuki voi muodostua merkittäväksi. Tämä pitää sisällään esimerkiksi isovanhempien antaman tuen. (COPING tutkimus, 44.) Tämän vuoksi lapsen isovanhempien mukaan ottamista perheleirille voidaan pitää varteenotettavana ja hyödyllisenä ehdotuksena. Isovanhempien antama tuki voi auttaa muodostamaan lapselle sellaisen turvaverkoston, jota omat vanhemmat eivät kykene tarjoamaan. Isovanhemmat voivat myös tarjota lapsille heidän elämäkokemusten mukanaan tuomaa turvallisuutta ja viisautta. Myös

koko perheen mukaan ottaminen leirille voi osoittautua hyödylliseksi. Koko perhe voi sisältää esimerkiksi vanhempia sisarusia, jotka eivät ole aikaisemmin olleet mukana leireillä. Vanhempien sisarusten antama tuki voi olla myös merkittävää nuoremmille lapsille, edellyttäen, että nämä vanhemmat sisarukset eivät ole ajautuneet rikollisuuteen. Yksilöllisyyden huomioidusta perheleirien suunnittelussa voitaisiin kehittää esimerkiksi tekemällä jonkunlainen esitietolomake ja hyödyntämällä tätä leirien suunnittelussa ja ryhmien valinnassa.

Opinnäytetyön tuloksissa kävi ilmi, että haastatellut vangit uskoivat perheleirin vaikuttavan heidän hyvinvointiinsa ja ihmissuhteisiinsa myös tulevaisuudessa. Välien lähentymisen läheisten kanssa ja perheen kanssa yhdessäolon nähtiin vaikuttavan tulevaisuuteen niin, ettei vanki vieraannu omasta perheestään. Tämän puolestaan nähtiin vaikuttavan vapautumisvaiheeseen. Avarakatseisuuden lisääntymisen ja avoimuuden nähtiin myös vaikuttavan tulevaisuudessa niin, että vanki voi ymmärtää paremmin toisia kohtalotovereitaan ja muita ihmisiä. Rehellinen kannustus ja itsetunnon vahvistuminen olivat myös asioita, joiden haastatellut vangit kokivat vaikuttavan tulevaisuuteen.

8 Pohdinta

Tässä luvussa reflektoin omaa ammatillista toimintaani opinnäytetyöprosessin aikana. Käyn läpi haasteita, onnistumisia sekä sitä, mitä olisi voinut tehdä toisin opinnäytetyöprosessin aikana. Pohdin myös eettisyyttä ja luotettavuutta opinnäytetyöprosessin aikana, sekä opinnäytetyön hyödyllisyyttä ja kehitysehdotuksia. Esitän joitakin jatkotutkimusehdotuksia, joiden avulla opinnäytetyötä voisi jatkaa tai laajentaa.

8.1 Oman ammatillisen toiminnan reflektointi

Aloitin tämän opinnäytetyö prosessin käymällä opinnäytetyöstartissa syyskuussa 2016. Opinnäytetyö startissa esiteltiin erilaisia opinnäytetyöaiheita. Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen perhetyöhön liittyen oli esillä useita eri aiheita. Kiinnostuin heti näistä aiheista, koska Länsi-Suomen rikosseuraamusalue kiinnosti minua mahdollisena työkenttänä, koska olen kotoisin Länsi-Suomen alueelta ja suurin osa sukulaisistani asuu edelleen tuolla alueella. Myös perhetyö aiheena kiinnosti minua hyvin paljon, koska olen aikaisemmissa työtehtävissäni työskennellyt perheiden parissa. Mietin aluksi useita erilaisia samaan aiheeseen liittyviä opinnäytetyö vaihtoehtoja, mutta päädyin lopulta valitsemaan aiheekseni perheleiritoiminnan tutkimisen, koska halusin nimenomaan haastatella vankeja ja kuulla heidän mielipiteitään asioista. Monet muut perhetyöhön liittyvät aiheet olivat senkaltaisia, että niissä olisi pitänyt haastatella työntekijöitä, mutta itse näin vankien eli asiakkaiden haastattelemisen mielenkiintoisempänä vaihtoehtona.

Opinnäytetyön tekeminen yksin ei ollut aluksi tietoinen tai ensisijainen valintani. Kyselin aluksi muutamalta tutulta opiskelijalta, että olisivatko he halunneet tehdä opinnäytetyötä kanssani, mutta kaikki olivat jo valinneet oman aiheensa tai parinsa. Toisaalta en myöskään halunnut tehdä opinnäytetyötä kenenkään ventovieraan kanssa. Pidin tärkeänä sitä, että jos olisin tehnyt opinnäytetyön parin kanssa, meillä tulisi olla samanlaiset tavoitteet ja päämäärät. Opinnäytetyön tekemisessä yksin oli sekä hyvät että huonot puolensa. Hyvä puoli oli se, että sai edetä täysin oman aikataulun mukaisesti ja tehdä opinnäytetyöstä juuri oman näköisensä. Huono puoli taas oli se, että ei voinut jakaa opinnäytetyöhön liittyviä asioita, tunteita ja kokemuksia kenenkään kanssa tai saada erilaisia näkökulmia asioihin. Alussa myös vankien haastatteleminen yksin vankiloiden tiloissa jännitti jonkin verran. Loppujen lopuksi olen kuitenkin ihan tyytyväinen, että sain toteuttaa opinnäytetyöni yksin ilman paria. Sain myös opinnäytetyölleni ohjaajat heti alusta alkaen sekä koulun puolelta, että työelämän puolelta. Heidän apunsa opinnäytetyö prosessin aikana on ollut todella arvokasta ja korvaamatonta. Olen lähettänyt molemmille ohjaajilleni opinnäytetyöni useita kertoja luettavaksi ja saanut heiltä arvokasta palautetta.

Etsin tietolähteitä opinnäytetyötäni varten RSKK:n (Rikosseuraamusalan koulutuskeskus) kirjastosta ja koulun omasta kirjastosta. Käytin runsaasti myös erilaisia nettilähteitä. Pyrin etsimään mahdollisimman luotettavia ja ajankohtaisia lähteitä. Jotkin käyttämäni lähteet ovat jonkin verran yli 10 vuotta vanhoja, mutta pyrin käyttämään näistä vain ns. ajatonta tietoa, eli asioita, jotka eivät vanhene ajan kuluessa. Nämä ovat myös lähteitä, joihin on viitattu monissa uudemmissa tutkimuksissa ja kirjallisuudessa. Käytin teoreettinen viitekehys osiossa myös yhtä kansainvälistä lähdetä ja johtopäätökset osiossa kahta kansainvälistä lähdetä, joista toinen oli kirjoitettu englanniksi ja toinen espanjaksi. Halusin saada myös kansainvälistä vertailuainesta aiheeseen liittyvistä eurooppalaisista tutkimuksista.

Tein haastatteluja työharjoitteluajanani helmi-maaliskuussa 2017. Olin työharjoittelussa Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistossa Hämeenlinnan toimipisteessä. Sieltä käsin haastattelujen tekeminen onnistui hyvin, koska toimisto oli yhteydessä ja teki yhteistyötä monen vankilan kanssa Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Haastattelut sujuivat mielestäni todella hyvin, jopa paljon paremmin kuin osasin odottaa. Heti ensimmäisen haastattelun aikana kaikki jännitykseni hävisi ja tilanne tuntui todella luontevalta. Haastateltavat vaikuttivat kertovan mielellään aiheesta ja osallistuvan mielellään haastatteluun. Toiset haastateltavat puhuivat paljon ja nopeasti, kun taas toiset puhuivat hitaasti ja pitivät välillä pitkiäkin aikoja taukoa puheen välillä. Joillekin haastateltaville riitti, että kysyin edeltäpäin suunnittelemani valmiit kysymykset riittävän materiaalin saamiseksi, osalle taas piti esittää selventäviä lisäkysymyksiä. Kirjoittaessani raporttia pyrin käyttämään mahdollisimman tasapuolisesti eri haastateltavien vastauksia, mutta saattaa olla, että joku toinen sai enemmän äänensä kuuluviin kuin toinen haastateltavista johtuen siitä, että toiset osasivat esittää ajatuksensa selkeämmin kuin

toiset. Lainaamissani suorissa sitaateissa olen kuitenkin käyttänyt jokaisen haastateltavan vastauksia.

Litterointi vaihe eli haastattelujen kirjoittaminen sanasta sanaan oli varmaksi yksi työläimpiä vaiheita opinnäytetyöni aikana. Litterointi sujui kuitenkin pikkuhiljaa ilman ongelmia. Tein litteroinnin heti saatuani haastattelut tehtyä. Mielestäni opinnäytetyön aihe oli todella mielenkiintoinen. Olin tyytyväinen aihevalintaani ja mielenkiintoni säilyi läpi koko opinnäytetyö prosessin ajan. Erityisesti pidin haastatteluvaiheesta sekä tulosten kirjoittamisesta. Koko opinnäytetyö prosessi kesti yhteensä noin yhdeksän kuukautta.

Mielestäni viiden henkilön muodostama haastateltavien joukko oli riittävä yhdelle ihmisille. Joukko oli myös kattava siinä mielessä, että edustettuna oli molemmat sukupuolet ja haastateltavien tuomion pituus vaihteli suuresti. Jos haluaisi vielä laajentaa tätä opinnäytetyötä, olisin tietysti voinut haastatella vielä esimerkiksi henkilöä, joka on haastatteluhetkellä vielä suljetussa vankilassa tai henkilöä, joka on haastatteluhetkellä koevapaudessa. En näe kuitenkaan tätä kovin tarpeellisena haastattelun tulosten kannalta.

Mielestäni yksilöhaastattelu oli juuri sopiva haastattelumuoto tämän kaltaiseen aiheeseen. Jos olisin toteuttanut tämän opinnäytetyön esimerkiksi ryhmähaastatteluna, haastateltavien olisi voinut olla huomattavasti vaikeampi avautua näinkin henkilökohtaisista ja sensitiivisistä aiheista kuten oma perhe ja perhesuhteet. Yksi haastateltavista kertoi haastattelun aikana, että vankien on yleensä vaikeaa avautua tai luottaa toisiin vankeihin, joten tämänkin perusteella en pidä ryhmähaastattelua tähän aiheeseen sopivana. Haastattelukysymykseni olivat mielestäni kattavat, mutta niissä tuli jonkin verran toistoa, eli osa haastateltavista vangeista vastasi eri kysymyksiin lähes samoilla vastauksilla.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkija Riitta Granfelt puhui omassa tutkimuksessaan ns. sensitiivisten aiheiden herättämistä tunteista ja niiden käsittelystä. Huomasin, että tutkittaessa ns. sensitiivisiä ja monenlaisia tunteita herättäviä aiheita, haasteena on myös objektiivisuuden ja neutraalin asenteen ja mielipiteen säilyttäminen. Huomasin, että joillakin haastattelemistani vangeista oli melko voimakkaita mielipiteitä joistakin vankilan toimintatavoista. Joillakin vankilan työntekijöillä puolestaan saattoi olla erilaisia mielipiteitä ja ajatuksia vangeista. Opinnäytetyötä tehdessäni halusin säilyttää neutraalin asenteen ja olla asettumatta kenenkään puolelle tai varsinkaan ketään vastaan. Onnistuin tässä mielestäni hyvin, koska muistutin jatkuvasti itseäni siitä, että en voi tietää kaikkea kaikkea.

Huomasin myös haastatteluja tehdessäni, että vankien ja minun ajatusmaailmat olivat usein erilaisia. Vanki ei näe omaisiaan kovin usein, ei ainakaan samalla tavoin kuin vapaudessa elävät henkilöt. Vapaudessa olevilla ihmisillä toisen läsnäolo voi alkaa tuntumaan itsestään selvydeltä. Tämä saattoi vaikuttaa tutkimustuloksiin ja kysymyksiin ainakin alussa. Huomasin, että minun oli esimerkiksi vaikeaa tyytyä vastaukseen, että parasta perheleirillä oli yhdessä-olo läheisen kanssa, ja aloin heti kaivata laajempaa vastausta esimerkiksi siitä, mikä leirijärjestelyissä tai leirin rakenteessa oli hyvää. Vangeille yhdessä-olo oli juuri se tärkein asia, ulkoiset asiat ja puitteet vaikuttivat olevan sivuseikka.

Opinnäytetyötä tehdessäni mietin tarkkaan, minkälaisia sitaatteja opinnäytetyössä voi käyttää. Tärkeää opinnäytetyössä on se, että haastateltavien tunnistamattomuus ja anonyymi-teetti säilyy. Tämän vuoksi en käyttänyt esimerkiksi sellaisia lauseita, joissa mainittiin henkilöiden nimiä, tai vankiloiden nimiä, joissa haastateltavat olivat olleet tai olivat parhaillaan. Haastatteluja tehdessäni mietin aluksi, että olisinko äänittänyt haastattelut useammalla nauhurilla, mutta sitten ajattelin, että tämä olisi saattanut tuntua liioitellulta tai luonnottomalta haastateltavista, koska kyseessä oli kuitenkin keskustelu hyvin henkilökohtaisista asioista. Varmistin kuitenkin nauhurin toimivuuden useaan kertaan ennen haastattelua ja haastattelijan jälkeen tallensin nauhat välittömästi muistitikulle tehden niistä kopiot, jotta nauhat olivat tallessa kahdessa eri paikassa. Säilytin nauhuria ja muistitikkaa niin, että kukaan ulkopuolinen ei päässyt niihin käsiksi.

Ennen haastatteluja annoin haastateltaville vangeille luettavaksi haastatteluosuustumuksen (liite 2) ja täytettäväksi taustatietolomakkeen (liite 3). Haastatteluosuustumuksessa kerroin kuka olen ja mitä teen. Kerroin haastatteluosuustumuksessa myös siitä, että vastaukset käsitellään nimettöminä sekä ehdottoman luottamuksellisesti. Kerroin myös haastateltaville suullisesti ennen haastattelun alkua, että heillä on oikeus keskeyttää haastattelu, milloin tahansa tai olla vastaamatta johonkin kysymykseen, jos he eivät halua vastata. Yksi haastateltavista kertoi, että hän olisi voinut vastata haastattelukysymyksiin myös omalla nimellään. Toimin kuitenkin yleisten käytäntöjen mukaisesti ja samalla tavoin kaikkien haastateltavien kohdalla.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa esimerkiksi tutkimuksen reaabelius. Reaabelius tarkoittaa sitä, että tutkittaessa samaa henkilöä saadaan kahdella kerralla sama tulos. Jos kaksi haastattelijaa saavat kahdella eri haastattelukerralla saman tuloksen, tulos on reaabeli. Reaabeliutta voidaan selvittää myös tekemällä tutkimus kahdella erilaisella tutkimusmenetelmällä, esimerkiksi laadullinen ja määrällinen tutkimus. Erot kahden eri tutkimuskerran välillä eivät välttämättä merkitse tutkimuksen heikkoutta, vaan ne voivat olla muuttuneiden tilanteiden seurausta. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 186.) Uskon, että jos tässä opinnäytetyössä kaksi eri ihmistä olisivat kysyneet samat kysymykset, niin he olisivat pääasiassa saaneet samat tu-

lokset. Tietysti tuloksiin vaikuttaa jonkin verran esimerkiksi haastateltavan sen hetkinen mieliala ja haastattelijan tulkinnat esimerkiksi haastateltavan kehon kielestä, mutta uskon että tärkeimmät tutkimustulokset olisivat kuitenkin pysyneet samana. Tämän opinnäytetyön tuloksia ei voi kuitenkaan yleistää, koska kyseessä oli kuitenkin niin pieni otos ja tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vankien henkilökohtaisia kokemuksia perheleireistä ja niiden vaikutuksista.

8.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja kehitysehdotukset

Opinnäytetyön tekemisen ja opinnäytetyön tutkimustulosten perusteella on tullut selväksi, että vankiloissa tehtävä perhetyö ja perheleiritoiminta ovat erittäin tärkeitä. Vankien perhe-suhteiden tukeminen on tärkeä osa vangin kuntouttamisprosessia ja perhetyön onnistuminen vaikuttaa erityisesti vangin vapautumisvaiheessa. Perheleireillä vanki saa esimerkiksi tarvitsemaansa vertaistukea muilta vangeilta sekä tukea ja ohjausta työntekijöiltä. Onnistunut perheleiritoiminta vaikuttaa esimerkiksi siihen, ettei vanki vieraannu omasta perheestään, ja näin ollen hänen on helpompi vapautuessaan palata kotiinsa, koska hän on päässyt perheleirin aikana jakamaan ajatuksiaan ja työstämään tunteitaan yhdessä perheenjäsenten kanssa. Opinnäytetyöstä saatuja tuloksia ja kehitysehdotuksia voidaan käyttää tulevien perheleirien suunnittelussa.

Opinnäytetyötä voisi mielestäni laajentaa ja kehittää haastatteleamalla useampia vankeja eri metodeilla. Samasta aiheesta voisi tehdä esimerkiksi määrällisen tutkimuksen käyttämällä apuna kyselylomaketta. Tällöin tutkimuksessa painottuisi erilaiset asiat ja näkökulmat. Näen, että jatkotutkimuksia voisi tehdä perheleiritoiminnasta esimerkiksi tutkimalla perheleirien vaikutusta vankien lasten mielenterveyteen. Tämä aihe voisi soveltua esimerkiksi jonkun sairaanhoitaja opiskelijan opinnäytetyön aiheeksi. Mielenkiintoista voisi olla myös tutkia työntekijöiden kokemuksia ja näkökulmia perheleiritoiminnasta. Myös se olisi mielestäni kiinnostava tutkimuskohde, että ketkä tai minkälaiset vangit pääsevät perheleireille ja ketkä taas eivät pääse ja se, että toteutuuko tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus näissä valinnoissa. Toivon, että opinnäytetyöni tilaaja saa arvokasta ja hyödyllistä tietoa ja palautetta perheleiritoiminnasta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella. Perhetyöntekijät voisivat käyttää esimerkiksi vangeilta saatua palautetta ja kehitysehdotuksia suunnitellessaan seuraavia perheleirejä ja hakiessaan näihin rahoitusta.

Lähteet

Painetut lähteet:

Andersson, P. 2016. Hyvän ja vaikuttavan yhdyskuntaseuraamustyön kehittämishanke. Materiaalikirja. Keskushallintoyksikkö.

Enroos, R. 2015. Vankila, vanhemmuus ja lapsi. Näkökulmia perhekäytäntöihin. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Eskola, J. & Suoranta J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Vastapaino: Tampere.

Granfelt, R. 2008. Osalliseksi omaan elämään - Work out -ohjelma nuoren vangin tukena. Rikosseuraamusvirasto. Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2008.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Jallinoja, R., Hurme, H. & Jokinen, K. (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Kanta-Hämeen perhetyö ry. Vankilan perheosasto. Esite.

Kinanen, M. Surusäkki. 2009. Vertaisryhmätyöskentelyä lasten sururyhmille. PTK - Poikien ja tyttöjen keskus. LK-kirjat. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Tietosanoma: Helsinki.

Myhrberg, P. 2012. Vankeuden täytäntöönpano. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Tampere 2012: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Ojuri, A. (toim.) 2012. Vertaisryhmä. Käsikirja. Väkivaltaa kokeneiden naisten osallisuuden ja voimaantumisen tukeminen. Ensi- ja turvakotien liitto.

Perhe muurin toisella puolella. 2003. Rikosseuraamusviraston työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 1/2003. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy.

Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) 2009. Kokemuksen tutkimus. Merkitys-tulkinta-Ymmärtäminen. Tampere: Juvenes Print.

Sassi, Tarja & Huhtamo Petra, 2006. ”Kun perhe lusii”: Opas vapaudessa rikostaustaisten henkilöiden ja heidän perheidensä kanssa toimiville. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Oppaita 1/2006.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Sähköiset lähteet:

COPING-tutkimus. (Children of Prisoners, Interventions & Mitigations to Strengthen Mental Health). 2010-2012. University of Huddersfield. Edited by Adele D. Jones Agnieszka E. Wainaina-Woźna. Viitattu 11.5.2017.
<http://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2013/12/COPINGFinal.pdf>

Ihmisoikeudet. 2017. Oppia ihmisyydestä. Viitattu 11.5.2017.
<http://www.ihmisoikeudet.net/opi-ihmisoikeuksista/ihmisoikeuksien-sisalto/oikeus-solmia-avioliitto-ja-perustaa-perhe/>

Joensuu, E. 2000. Ammattilaisten näkökulmia vankien lasten asemasta ja auttamisesta sekä kehittämishaasteita vankien perheleirien lastenohjelmalle. Viitattu 14.12.2016.
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Kauniainen2000/JoensuuEija2000.pdf

Kanta-Hämeen perhetyö ry. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenjärjestö. Viitattu 19.5.2017.
<https://ensijaturvakotienliitto.fi/kantahameenperhetyo/palvelut/#peos>

KRIS ry. 2016. Kopista kotiin perhetyö. Viitattu 13.12.2016.
<http://www.kris.fi/kris-tampere/kopista-kotiin-perhetyo/>

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2016. Ehjä perhe -toiminta. Viitattu 13.12.2016.
http://www.krits.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_-toiminta/

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2017. Taimi-ryhmä lapsille. Viitattu 15.5.2016.
http://www.krits.fi/fin/palvelut/ehja_perhe_-toiminta/taimi-ryhma_lapsille/

Kuusela, P. 2015. Desistanssin ilmeneminen vankilakuntoutuksessa. Pro Gradu tutkielma. Viitattu 14.12.2016.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20150949/urn_nbn_fi_uef-20150949.pdf

Lauerma, H. 2007. Kuinka moni vanki on psyykkisesti terve? Terveyskirjasto. Duodecim. Artikkelikeli. Viitattu 12.5.2017.
<http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo96775.pdf>

Malin, K. 2006. Vertaistoiminnalla vähennetään huumehaittoja. Artikkelikeli. Yhteiskuntapolitiikka. Viitattu 11.5.2017.
<https://julkari.fi/bitstream/handle/10024/101301/062malin.pdf?sequence=1>

Mielenterveyden keskusliitto. 2017. Vertaistoiminta. Viitattu 11.5.2017.
<http://mtkl.fi/palvelut/vertaistoiminta/>

Mielenterveystalo. Viitattu 11.5.2017. Vertaistuki.
<https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/psykoosi/Pages/vertaistuki.aspx>

Portti Vapauteen. 2011a. Tietopankki. Miten vankilassa voi hoitaa parisuhdetta ja vanhemmuutta. Viitattu 14.12.2016.
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2478/miten_vankilassa_voi_hoitaa_parisuhdetta_ja_vanhemmuutta

Portti Vapauteen. 2011b. Tietopankki. Vangin lapsen asema ja oikeudet lastensuojelussa. Viitattu 13.12.2016.
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/2497/vangin_lapsen_asema_ja_oikeudet_lastensuojelussa

Portti Vapauteen. 2015. Tietopankki. Vanhemman vankeuden aiheuttamat haitat lapselle. Viitattu 13.12.2016.
http://www.porttivapauteen.fi/tietoa/tietopankki/3195/vanhemman_vankeuden_aiheuttamat_haitat_lapselle

Portti Vapauteen. 2017. Vertaistuki ja auttavat puhelimet. Viitattu 11.5.2017.
http://www.porttivapauteen.fi/ammattilaiset/palvelutarjotin/palvelutarjotin_helsinki/vertaistuki_ja_auttavat_puhelimet

Rikosseuraamuslaitos. 2016a. Rikosseuraamusalueet. Viitattu 10.11.2016.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fin/index/toimipaikatjayhteystiedot/aluekeskukset.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2016b. Yhdyskuntaseuraamustoimistot. Viitattu 14.12.2016.

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/yhdyskuntaseuraamustoitot.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2016c. Kuntouttava toiminta-ohjelmatyö. Viitattu 14.12.2016.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/toiminnot/kuntouttavatoiminta-ohjelmatyo.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2017a. Toimipaikat. Viitattu 19.5.2017.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/vanajanvankilaojoistenosasto.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2017b. Seuraamukset & säännökset. Viitattu 1.6.2017.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2013. Lapsi- ja perhetyön linjaukset. Viitattu 16.11.2016.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/6G5krDHMF/Lapsi_ja_perhetyon_periaatteet_.pdf

Robertson, O. 2007. El impacto que el encarcelamiento de un(a) progenitor(a) tiene sobre sus hijos. Serie: Mujeres en la carcel e hijos de madres encarceladas. Quaker United Nations Office. Viitattu 12.5.2017. http://www.ipjj.org/fileadmin/data/documents/reports_monitoring_evaluation/QUNO-Robertson_ImpactParentalImprisonment_2007_SP.pdf

Ryynänen, H. & Suomela, M. 2011. Lähelle. Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Raportteja 1/2011. Multiprint Oy. Helsinki 2011. Viitattu 15.5.2017.
www.krits.fi/fin/julkaisut/raportit/

Setlementti Tampere ry. 2017. Tietoa meistä. Viitattu 6.6.2017.
<http://www.setlementtitampere.fi/tietoa-meistae>

Siekinen, A. 2008. Elämänhallintaa ja selviytymiskeinoja vertaistuen avulla. Kris järjestö vapautuvien ja vapautuneiden vankien tukena. Pro Gradu tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu 11.5.2017.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/79640/gradu02890.pdf?sequence=1>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Helsinki 2012. Viitattu 6.6.2017. http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf

Tyni S. & Blomster P. 2012. Vähentävätkö vankitoiminnot uusintarikollisuutta? Julkaisu. Viitattu 14.12.2016.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101725/YP62012_Tyni.pdf?sequence=1

Vankeuslaki 767/2005. Finlex - Ajantasainen lainsäädäntö.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#L13P4>

Julkaisemattomat lähteet:

Nieminen, R. 2016. Opinnäytetyösuunnitelma. S-posti. Syksy 2016.

Taulukot

Alkuperäiset ilmaukset:	Pelkistetyt ilmaukset:	Alaluokat:	Yläluokat:
<p>” Kyl varmaan pojan suhteen ainakin uusia näkökulmia ja huomannu että kasvaa aika nopeeta nyt kun se on nyt täyttää kuustoista”</p> <p>” Itte kuvitteli siinä iässä olevansa jo ihan aikuinen mutta ihan lapsihan se vielä on.”</p>	<p>Havainnot lapsen kasvamisesta</p>	<p>Leiriltä saadut uudet näkökulmat</p>	<p>Vankien kokemat perheleirin vaikutukset</p>
<p>” Ehkä ne mitä mä aiemmin mainitsin, että se että mitä muillakin on ihan, voi olla vähän haastavampiakin tilanteita välillä ja ne selviää siitä.”</p> <p>”Se anto sitä toivo.”</p>	<p>Toivon vahvistuminen</p>		
<p>” Ja tuli vähän avarakatseisemmaks ehkä noitten asioiden suhteen, et sä et ikinä päällepäin nää, että kaikilla on sama tarina, mut sä et ikinä päällepäin nää sitä.”</p>	<p>Avarakatseisuuden lisääntyminen</p>		

<p>”Sain tottakai mä sain, just sitä että... näki miten lapset on tommosessa tilanteessa, ja just se että pääsi tutustuun heihin paremmin ja, no siin oli monta asiaa, niit on vaikee summata tähän, mutta...”</p> <p>”Perhe ja sitä... vaimoni kanssa ollaan yksissä tuumin yhdessä tasavertasia ja...”</p>	<p>Havainnot perheen jäsenyydestä ja tasavertaisuudesta perheessä</p>		
<p>”Kaikilta toisilta vangeilta ja sitten ohjaajilta ja niiltä ni saanu just... kaikkee just, näkökantoja siihen että kuinka tää vaikuttaa mun ja perheen väleihin tää vankilassa olo ja just se että kuinka se on niin erilaista olla... olla täällä..”</p> <p>” Kun asiat menee niin erilailla kun tuolla siviilissä et kuitenkin se vaikuttaa aika paljon sitte kaikkeen...”</p>	<p>Keskustelu vankeuden vaikutuksista vangin ja perheen väleihin</p>		
<p>” Ne on yleensä niinku kaikki muutkin leirit, niin ne on lähentäny välejä pojan kanssa, mutta sit</p>	<p>Välien lähentyminen pojan kanssa</p>	<p>Perheleirin vaikutukset ihmissuhteisiin</p>	

taas kun mennee aika jonkin verran, et ollaan puhelimien varassa, niin sit se taas laimenee tavalansa sitte.”			
” No, päästiin viettään yhteistä aikaa, et tottakai se parantaa... perhesuhteit ja ihmissuhteit, ku saa olla yhdessä perheenä.”	Perhesuhteiden parantuminen yhdessäolon kautta		

Taulukko 1: Esimerkki taulukoinnista

”Ois saanu olla vähän pitempi se. Se oli muistaakseni kolme päivää mitä se kesti, et olis mun puolesta saanu kestää pitempäänkin.”	Toiveet leirin pituuteen liittyen
” Että siä on ollu... ihan sillai sopivassa suhteessa ollu, on saatu olla ihan omissa oloissa ja tehdä omia asioita ja sitten on ollu niitä, sopiva määrä sitä ohjattua toimintaa..	Ajatuksia leirin ohjelmasta
” ... tietysti kyllähän sekin täytyy laskee mulle tueks että näki että tytär ja hänen äitinsäkin viihty siellä ja sai tavallaan apua hekin”	Omaisten saama tuki
” No mä pidin ehkä siitä vertaistuesta ja siitä että kuuli muittenkin ihmisten tarinoita ni tajus et ei oo ihan yksin niitten asioiden kans siellä, että joillakin ois voinu olla ehkä vähän vaikeempaa ku itellä jossakin suhteessa.”	Vertaisilta saatu tuki
” ja sitte tietyst hyvi neuvoi ja vinkkei tuli niiltä ohjaajilta ja perhetyöntekijöiltä mitä siellä sit taas oli”	Ohjaajilta ja perhetyöntekijöiltä saatu tuki
”Että, olihan se perheleiri tarjos sen mahdollisuuden et saadaa viettää aikaa niinku yhdessä eri olosuhteissa ja ne oli järjestäny	Olosuhteiden järjestäminen

sinne kaikkee, mikä on niinku normaalia ja muitten perheiden kanssa.”	
” Varmaan sellasta näkymätöntä tukea ja apua aika lailla, henkistä voimavaraa.”	Henkinen tuki
” Varmaan ne tekevät ja mitä siellä on sellasta yhteistä touhuumista, ne lähensi sit taas mun ja pojan välejä aika paljon että, kehityspäällikkö vai mikä tämä on, kun oli ohjaajana kans siellä, niin se vaan pisti korvaan ku se kysy pojalta, että onko vankeus-aika yleensäkin lähentäny vai loitontanu välejä isään niin poika sanoi, et on lähentäny.”	Yhteinen tekeminen

Taulukko 2: Esimerkkitaulukko muutokset alkuperäisilmauksista pelkistetyiksi ilmaisuiksi

Ajatuksia yhdessäolosta	Miellyttäviä kokemuksia
Ajatuksia ohjatusta toiminnasta	
Ajatuksia vapaa-ajasta	
Ajatuksia yhteisestä tekemisestä	
Ajatuksia vaihtelusta	
Ajatukset ruokailusta	Epämiellyttäviä kokemuksia
Ajatukset matkustusajasta	
Ajatukset aikataulusta	
Kokemukset leikeistä	

Taulukko 3: Esimerkkitaulukko muutokset pelkistetyistä ilmaisuista alaluokiksi

Miellyttäviä kokemuksia	Perheleirien sisältö
Epämiellyttäviä kokemuksia	
Odotusten täytyminen	
Perheleiriltä saatu tuki ja apu	
Perheleirin kehittäminen	
Leiriltä saadut uudet näkökulmat	Vankien kokemat perheleirin vaikutukset
Perheleirin vaikutukset ihmissuhteisiin	
Perheleirin vaikutukset hyvinvointiin vankeusaikana	

Taulukko 4: Esimerkkitaulukko muutokset alaluokista yläluokiksi

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset

Vastaajan taustatiedot:

- Ikä?
- Sukupuoli?
- Perhesuhteet?
- Tuomion pituus?
- Lomaoikeus?

Perheen tilanne:

1. Millainen suhde sinulla oli perheesi jäseniin ennen vankeutta?
2. Miten olet pitänyt perheeseesi tai omaisiisi yhteyttä vankeusaikana?
3. Miten vankeustuomiosi on mielestäsi vaikuttanut perheesi tilanteeseen?

Perheen tukeminen:

4. Onko perhettäsi tuettu jotenkin ennen vankeustuomiota? Jos on niin miten?
5. Miten perhesuhteitasi on tuettu vankeuden aikana?

Perheleireistä tiedottaminen:

6. Mistä sait tietoa perheleiristä?
7. Missä vaiheessa kuultit mahdollisuudesta osallistua perheleirille?

Perheleireille hakeminen:

8. Miksi hait perheleirille?
9. Miten perheleirille hakeutuminen tapahtui käytännössä?

Perheleiri:

10. Ketkä osallistuivat perheleirille kanssasi?
11. Mistä pidit leirillä eniten?
12. Mistä pidit leirillä vähiten?
13. Vastasiko leiri odotuksiasi?
14. Millaista tukea ja apua sait perheleiriltä?
15. Miten kehittäisit perheleirien sisältöä?

Leirin vaikutukset:

16. Saitko leiriltä uusia näkökulmia tai ajateltavaa?
17. Millä tavoin leiri vaikutti ihmissuhteisiisi?
18. Oliko perheleirillä mielestäsi vaikutusta hyvinvointiisi vankeusaikana? Jos oli, niin miten?

Tulevaisuus:

19. Kenet/ketkä toivoisit mukaan perheleirille tulevaisuudessa?
20. Millaisia perheleirejä toivoisit tulevaisuudessa järjestettävän?
21. Miten näet perheleirin vaikutukset hyvinvointiisi ja ihmissuhteisiisi tulevaisuudessa?

Liite 2: Haastattelu suostumus

ARVOISA VASTAANOTTAJA

Olen kolmannen vuoden rikosseuraamusalan sosionomiopiskelija. Teen opinnäytetyötä aiheesta ”Vankien kokemuksia perheleiritoiminnasta Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella”. Tarkoitukseni on haastattelun avulla selvittää millaisia kokemuksia vangeilla on perheleiristä sekä minkälaisia vaikutuksia perheleireillä on ollut vankien hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin vankien itsensä kokemana. Opinnäytetyöni liittyy Länsi-Suomen rikosseuraamusalueella tehtävän perhetyön kehittämistyöhön.

Tarkoitukseni on haastatella opinnäytetyötä varten viimeisen vuoden sisällä perheleirille osallistuneita vankeja ja koevapaudessa olevia henkilöitä. Osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista ja luottamuksellista. Antamianne tietoja käytetään ainoastaan opinnäytetyötä varten ja antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä sekä ehdottoman luottamuksellisesti. Haastateltujen henkilötiedot eivät paljastu missään vaiheessa. Haastattelut äänitetään ja kirjoitetaan paperille, ja aineisto hävitetään opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen. Haastatteluaineisto ei ole kenenkään muun nähtävissä kuin opinnäytetyön tekijän.

Työni ohjaavana opettajana toimii lehtori Janika Lindström, sähköposti: xxx

Tutkimukseni yhteyshenkilö on Raili Nieminen Vilppulan vankilasta, sähköposti: xxx

Olen lukenut opinnäytetyöhön liittyvät eettiset periaatteet ja annan suostumukseni haastatteluun:

(Haastateltavan allekirjoitus ja nimen selvennys)

Yhteistyöstänne kiittäen:

Katriina Lehtinen, sähköposti: xxx

Liite 3: Vastaajan taustatieto lomake

Vastaajan taustatiedot:

Ikä? _____

Sukupuoli? _____

Perhesuhteet? _____

Tuomion pituus? _____

Lomaoikeus? _____